

Sławomir Kałagate, Alina Jaszewska

Wstępne wyniki badań wykopaliskowych na trasie planowanej obwodnicy Nowej Soli, w ramach drogi krajowej nr 3

Od lipca do końca grudnia 2005 r., na trasie planowanej budowy obwodnicy Nowej Soli, w ciągu drogi krajowej nr 3, przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe na 10 stanowiskach archeologicznych. Prace badawcze przeprowadziło na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Warszawie Lubuskie Konsorcjum Archeologiczne w składzie: Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Świdnicy koło Zielonej Góry, Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska mgr Alina Jaszewska z Zielonej Góry oraz Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich, Oddział Lubuski.

Obszar, przez który przebiegać będzie inwestycja, położony jest we wschodniej części Obniżenia Nowosolskiego, tuż przy granicy z Pradolina Głogowską. Oba te mezoregiony wchodzi w skład makroregionu nazywanego Obniżeniem Milicko-Głogowskim, który ma charakter pradoliny (Kondracki 2002, 163-165).

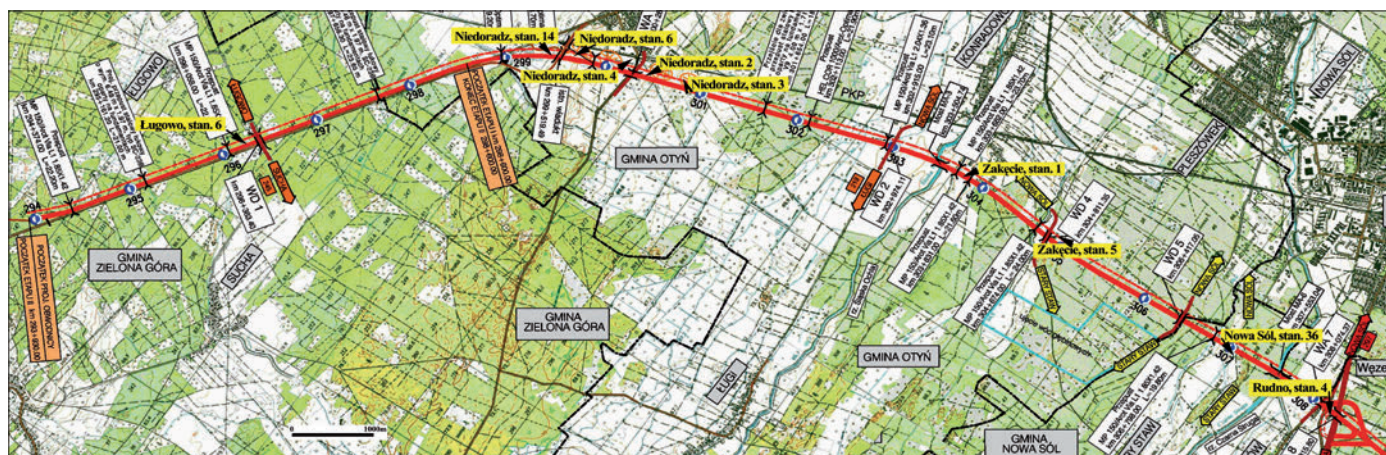
Poza jednym stanowiskiem archeologicznym (Ługowo stanowisko 6), pozostałe występują w trzech wyraźnych zgrupowaniach (Ryc. 1). Pierwsze z nich zlokalizowane jest mniej więcej w centralnej partii inwestycji,

przy miejscowości Niedoradz. W jego skład wchodzi pięć stanowisk: Niedoradz 2, 3, 4, 6 i 14. Następne zgrupowanie występuje przy miejscowości Konradowo i Zakęcie i przebadano tu dwa stanowiska: Zakęcie 1 i 5. Ostatnie zgrupowanie znajduje się na południe i południowy zachód od Nowej Soli. Wystąpiły tu dwa stanowiska archeologiczne: Nowa Sól 36 i Rudno 4.

Stanowiska 2, 3, 4, 6 i 14 w Niedoradzu zostały odkryte w trakcie badań powierzchniowych prowadzonych w ramach AZP w 1983 r., przez pracowników Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza, pod kierownictwem dra A. Marcinkjana. Pozostałe stanowiska odkryto podczas badań powierzchniowych prowadzonych na trasie planowanej budowy obwodnicy Nowej Soli w 2004 r., przez członków Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich Oddział Lubuski.

Ryc. 1. Lokalizacja stanowisk archeologicznych na trasie przyszłej obwodnicy Nowej Soli, gm. Ioco, woj. lubuskie (opr. S. Kałagate)

Fig. 1. Location of archaeological sites on the route of the future ring-road in Nowa Sól, loco commune, lubuskie voivodship (prepared by S. Kałagate)

▪ ŁUGOWO STANOWISKO 6, AZP 63-15/61, GM. ZIELONA GÓRA, WOJ. LUBUSKIE

Stanowisko położone jest na południe od zabudowań wsi Ługowo, przy skrzyżowaniu drogi Ługowo-Drozków z drogą krajową nr 3 (Ryc. 2). Na jego terenie występują piaski i żwiry wodnolodowcowe (sandrowe). Na powierzchni zalegają żółto-szare piaski różnoziarniste, słabo wysortowane, z domieszką drobnych żwirów charakteryzujących się dużym udziałem skał północnych (Ciszek 2006, 9-10).

W trakcie badań przebadano obszar 10,7 ara, odkryto i wyeksplorowano 126 obiektów. Na podstawie wydobytego materiału ruchomego wydzielono trzy fazy użytkowania stanowiska (Łesiuk 2006, 9-13). Pierwsza faza, związana z osadnictwem neolitycznym, reprezentowana jest przez jeden obiekt oraz zabytkowy materiał krzemienisty, który określił dr M. Masojć z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Następna faza związana jest z osadnictwem ludności kultury łużyckiej. Zaliczono do niej trzy obiekty i kilka fragmentów mało charakterystycznych naczyń glinianych. Ostatnia faza związana jest z osadnictwem nowożytnym.

Ryc. 2. Ługowo, stan. 6, gm. Zielona Góra, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska (fot. P. Wolanin)

Fig. 2. Ługowo, site 6, Zielona Góra commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

Reprezentuje ją siedem obiektów, 209 fragmentów naczyń glinianych oraz 14 fragmentów kafli piecowych. Na podstawie analizy technologiczno-formalnej pozyskanego materiału ceramicznego można ją ogólnie datować na XV/XVI-XIX w., przy czym zdecydowana większość materiałów ma XVIII i XIX-wieczną metrykę.

▪ NIEDORADZ STANOWISKO 14, AZP 63-15/36, GM. OTYŃ, WOJ. LUBUSKIE

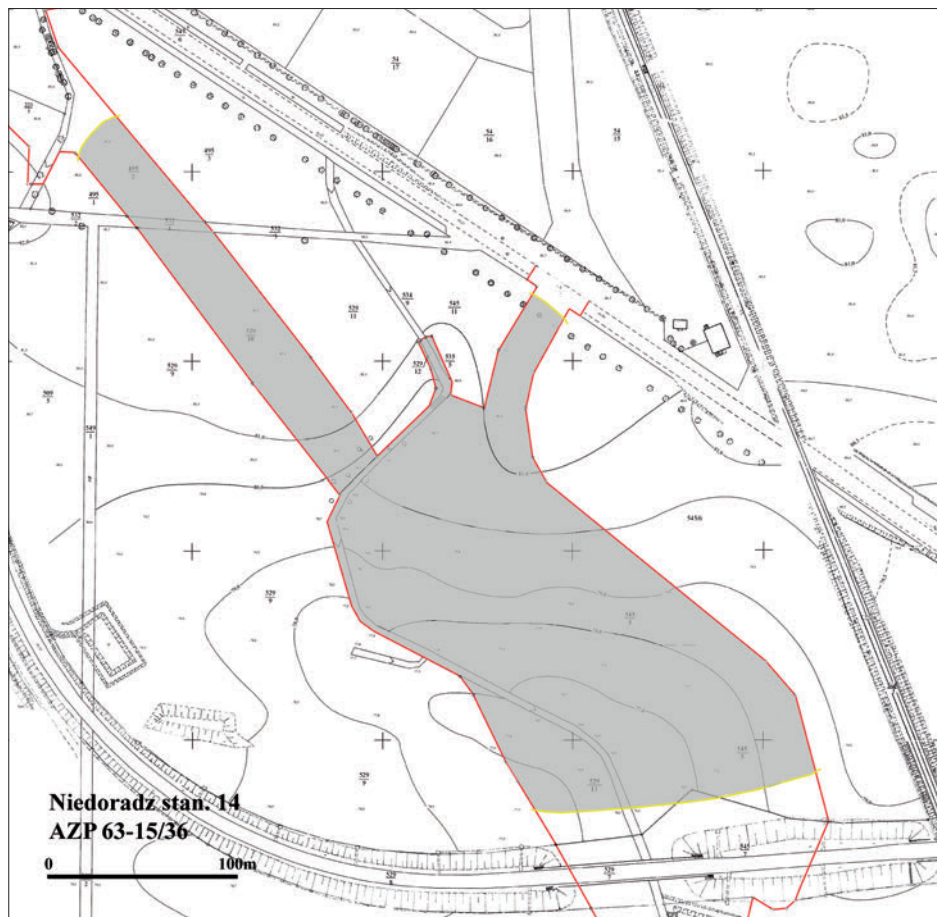
Stanowisko położone jest na gruntach uprawnych wsi Niedoradz, na północny zachód od jej zabudowań. Od wschodu granice stanowiska wyznaczają tory kolejowe, od północy nieczynna droga wiodąca do Zielonej Góry, zaś jego zachodnią i południową granicę stanowi nasyp wiaduktu drogi krajowej nr 3. Całość badanego obszaru zajmuje lekko pofałdowany teren, przy czym jego zasadniczą część (centralna część stanowiska) znajduje się na niewielkim wzniesieniu i lekko pochylonym południowym stoku tegoż wzniesienia. Powierzchnię stanowiska pokrywały głównie grunty uprawne, a w części zachodniej niewielki jego fragment zajmował las i nieużytki rolne (Ryc. 3-4).

Stanowisko zlokalizowane jest na piaszczysto-żwirowych utworach sandrowych w dystalnej części stożka sandrowego. Na jego powierzchni występują różnofrakcyjne piaski z domieszką żwirów. Piaski te cechują się warstwowaniem, które wskazuje na dużą zmienność przepływów wód proglacialnych w czasie depozycji osadów (Ciszek 2006, 10-12).

Pierwsze badania archeologiczne na stanowisku przeprowadzono w 1990 r., w związku z budową nasypu pod wiadukt. Pracami kierował J. Lewczuk z Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Świdnicy. Założono wówczas dziewięć wykopów sondażowych o łącznej powierzchni wynoszącej 4 ary. Nie zarejestrowano żadnych obiektów, natomiast w dwóch wykopach uchwycono średniowieczną warstwę kulturową (Informator Archeologiczny 1994, 62). Badania J. Lewczuka w zasadzie przeprowadzono na granicy dwóch stanowisk archeologicznych: Niedoradz 6 i 14. Wykopy sondażowe zostały założone, jak potwierdziły badania w 2005 r., na stanowisku 14. W *Informatorze Archeologicznym* zostały jednak włączone do stanowiska 6. Niestety, mimo występowania średniowiecznych nawarstwień kulturowych, badania zakończono po pięciu dniach, nie eksplorując w całości obszaru zajętego przez przyszyły nasyp.

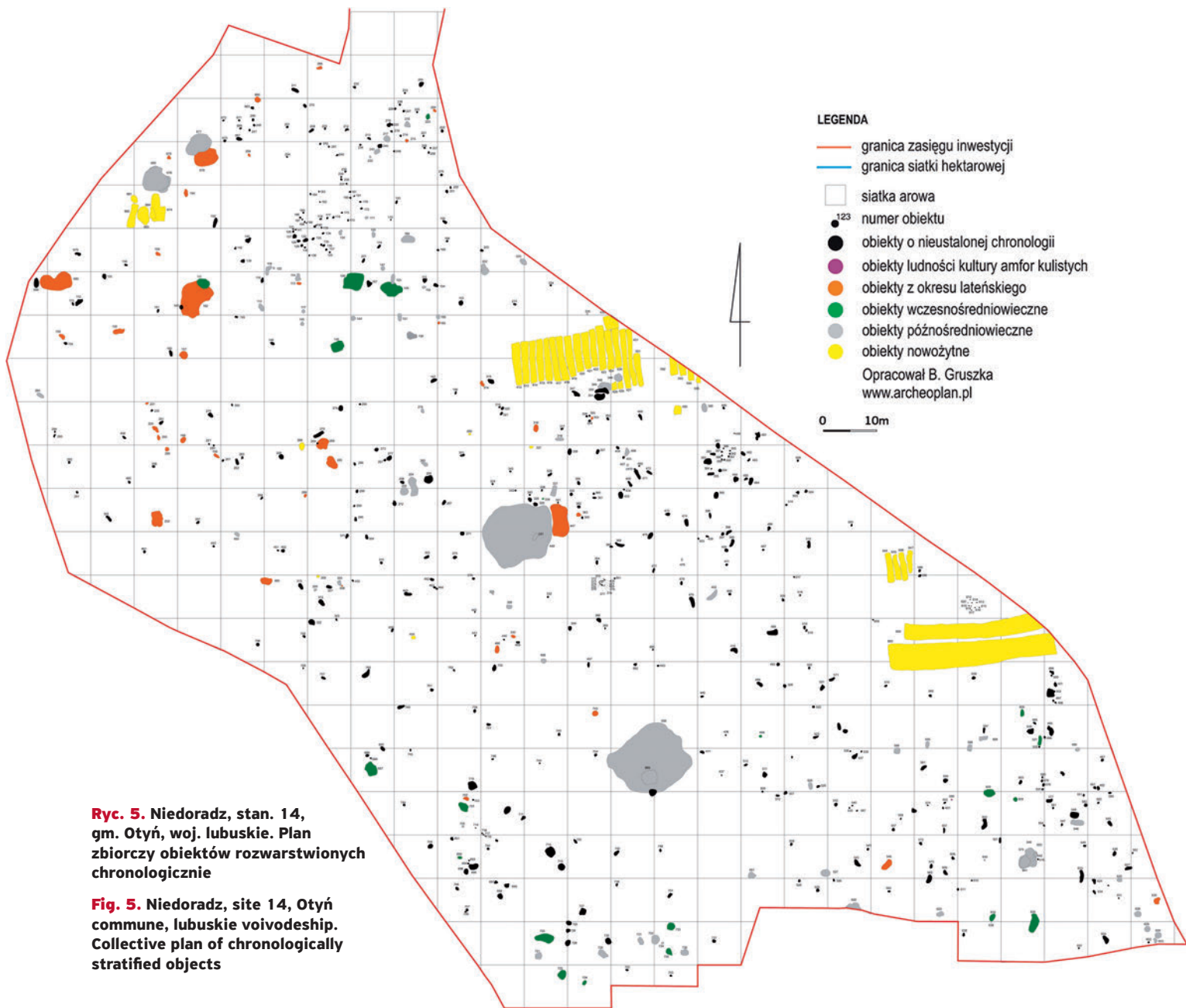
Ryc. 3. Niodoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska (fot. P. Wolanin)

Fig. 3. Niodoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

Ryc. 4. Niodoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Plan sytuacyjno-wysokościowy stanowiska z zaznaczonymi granicami inwestycji (opr. S. Kałagate)

Fig. 4. Niodoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Topographic map of the site with marked borders of the investment (prepared by S. Kałagate)

Ryc. 5. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Plan zbiorczy obiektów rozwarstwionych chronologicznie

Fig. 5. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Collective plan of chronologically stratified objects

W trakcie wyprzedzających badań ratowniczych przebadano łącznie obszar o powierzchni wynoszącej 370,34 ara. Odkryto i wyeksplorowano 762 obiekty. Na podstawie pozyskanego ruchomego materiału zabytkowego wyróżniono cztery fazy użytkowania stanowiska (Ryc. 5).

ŚLADY OSADNICTWA

SCHYŁKOWOPALEOLITYCZNEGO

Na stanowisku zarejestrowano koncentrację artefaktów krzemiennych (obiekt 21). Wystąpiła ona w północno-zachodniej części badanego terenu (Ryc. 6). Jej chronologię wiązać należy z paleolitem schyłkowym, tzw. technokompleksem z tyłczakami łukowymi i drapaczami tarnowiańskimi (Masojć 2006, 14-18).

Z krzemienicy (obiektu) wyeksplorowano ogółem 1135 zabytków. Wszystkie wyroby krzemienne wykupu wykonane zostały z narzutowego krzemienia bałtyckiego. Pozyskany zestaw narzędzi jest typowy dla kultury Federmesser – występują tu tyłczaki łukowe, drapacze krótkie i krępe w typie tarnowiańskim, krótkie i tępe rylce oraz odtępki retuszowane (Ryc. 7).

OSADNICTWO LUDNOŚCI KULTURY PRZEWORSKIEJ Z OKRESU LATEŃSKIEGO

Osadnictwo ludności kultury przeworskiej z okresu lateńskiego reprezentowane jest przez 67 obiektów oraz duży zestaw źródłowych materiałów ruchomych – przede wszystkim ceramiki oraz kilka przedmiotów wykonanych z gliny i kamienia (Jaszewska, Wawrzyniak

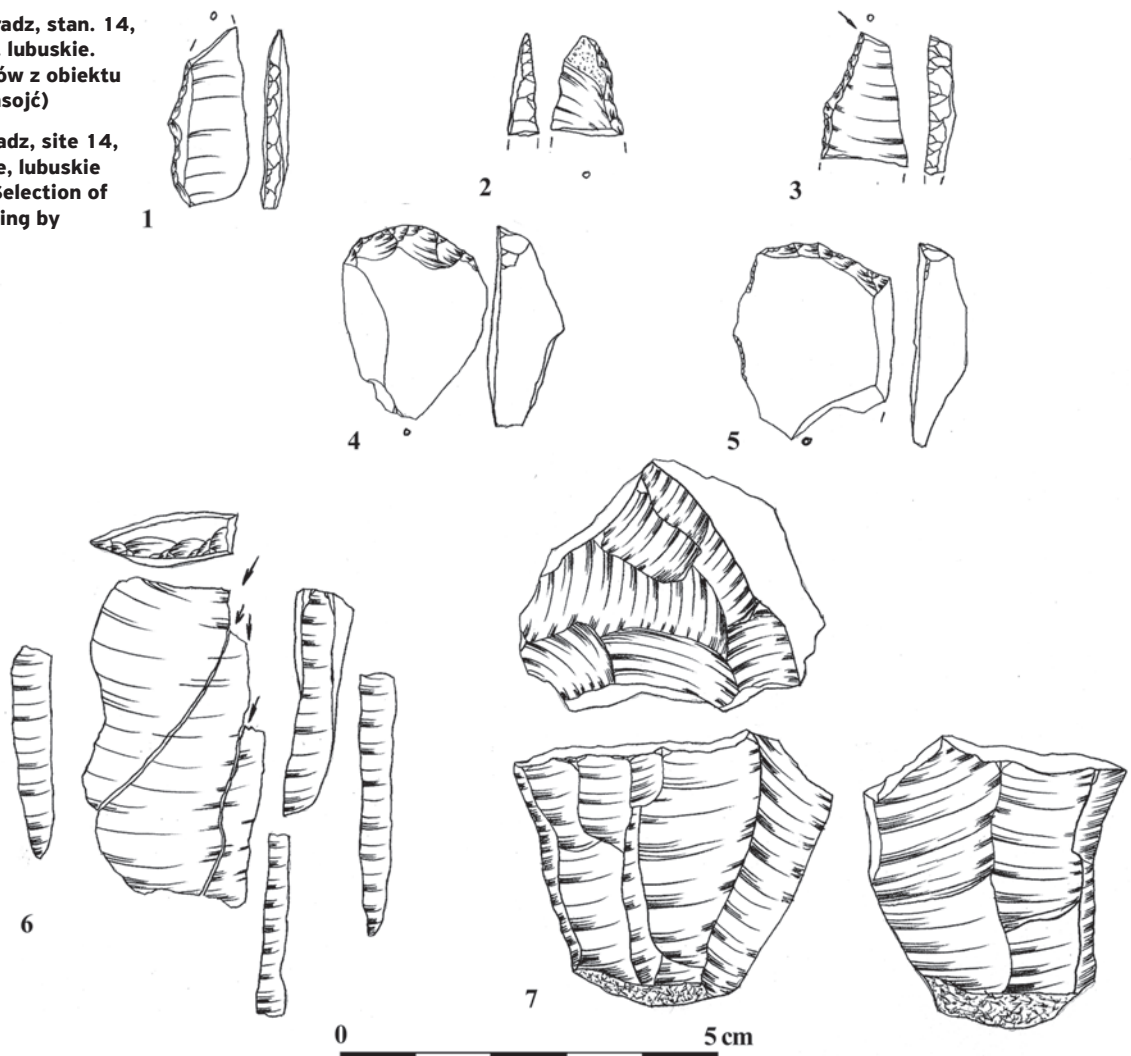
Ryc. 6. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze – lokalizacja obiektu (krzemienicy) paleolitycznego w obrębie inwestycji (fot. P. Wolanin)

Fig. 6. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph – location of a Palaeolithic object (flint-processing workshop) within the investment area (photo by P. Wolanin)

Ryc. 7. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Wybór zabytków z obiektu 21 (rys. M. Masojć)

Fig. 7. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Selection of remains (drawing by M. Masojć)

Ryc. 8. Niedoradz, stan. 14 gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzut poziomy obiektu 465. Widok od strony zachodniej (fot. A. Leciejewska)

Fig. 8. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal view of object 465. View from the western side (photo by A. Leciejewska)

Ryc. 9. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Profil obiektu 465. Widok od strony południowej (fot. A. Leciejewska)

Fig. 9. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Profile of object 465. View from the southern side (photo by A. Leciejewska)

2006, 18-50). Obiekty, choć występowały na całej przebadanej powierzchni, wyraźnie koncentrowały się w północnej i północno-zachodniej partii wykopu, tu też wystąpiła warstwa kulturowa. Wśród nich wyróżniono: półziemianki, piec, wybierzysko gliny, dołki posłupowe, jamy gospodarcze oraz najliczniej występujące obiekty o nieokreślonej funkcji.

Do najbardziej interesujących obiektów należy zaliczyć relikty pieca (obiekt 465). W rzucie poziomym owalny, a w przekroju nieckowatego kształtu. Wypełnisko jego było wielowarstwowe. Na stropie zalegała brązowa zgliniona próchnica zawierająca grudki polepy i węgle

drzewne, w partii centralnej obiektu znajdowała się brązowoszara próchnica przemieszana ze spalenizną, polepą i węglami drzewnymi. Na spągu obiektu zalegały warstwy polepy. Wymiary obiektu wynosiły: długość – 1,56 m, szerokość – 1,54 m, miąższość – 0,7 m (Ryc. 8, 9).

W trakcie badań pozyskano 979 fragmentów naczyń. Pozyskany materiał jest stosunkowo jednolity stylistycznie. Rozpoznane formy naczyń i ich ornamentyka były powszechnie używane przez ludność kultury przeworskiej (Ryc. 10). Na podstawie ich analizy osadę w Niedoradzu można datować na fazy A₂–A₃ młodsze-go okresu przedrzymskiego.

OSADNICTWO WCZESNOŚREDNIOWIECZNE

Relikty osadnictwa wczesnośredniowiecznego koncentrowały się przede wszystkim w centralnej partii badanego terenu oraz przy jego południowej granicy (w rejonie sąsiadującym ze stanowiskiem Niedoradz 6). Odkryto 26 obiektów, w tym: dwa obiekty mieszkalne, studnię, trzy paleniska, cztery dołki posłupowe oraz piętnaście jam o nieokreślonej funkcji pierwotnej (Leciejewska 2006, 50).

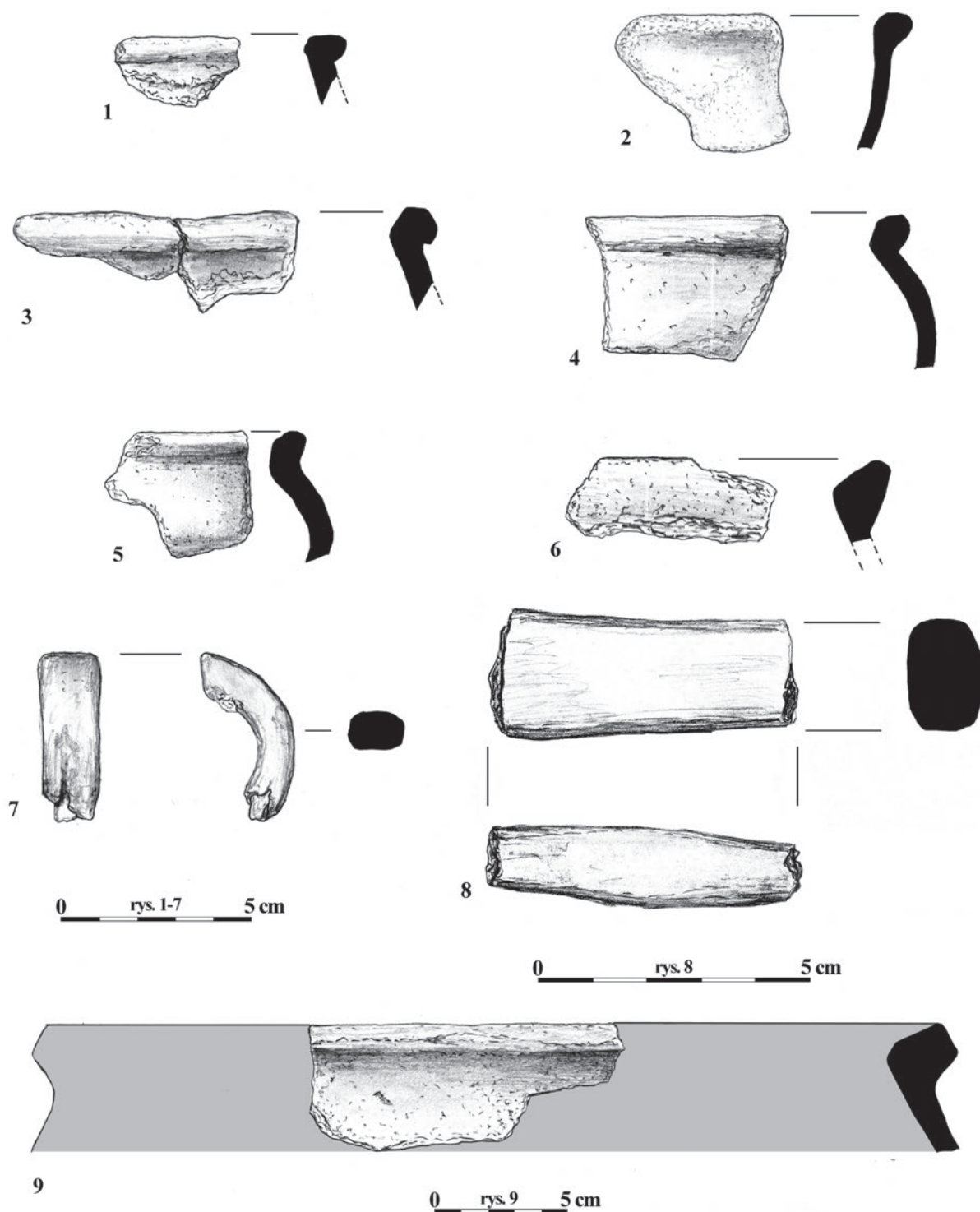
Przykładem pozostałości naziemnego budynku mieszkalnego jest obiekt 108. W rzucie poziomym miał kształt prostokątny o wymiarach 5,64 × 4,42 m (ok. 23,5 m² powierzchni), w przekroju był nieckowaty o głębokości dochodzącej do 0,3 m. W południowo-wschodnim narożniku wystąpił aneks – prawdopodobne wejście do budynku. Na treść jego wypełniska składała się ciemnobrunatna próchnica. Obiekt zorientowany był wzdłuż osi północny-wschód – południowy zachód (Ryc. 11, 12).

Niestety, nie zachowały się żadne ślady konstrukcji ścian domostwa. W takich przypadkach, w literaturze przedmiotu przyjmuje się, że mogły być wykonane w technice zrębowej lub plecionkowej, a zarysy przyciesi budynków uległy zniszczeniu podczas intensywnej uprawy roli (Dulinicz 2001, 120).

Relikty wczesnośredniowiecznego budownictwa zrębowego poświadczane są badaniami archeologicznymi od VIII wieku, chociaż wielu badaczy przyjmuje, że dopiero w następnym stuleciu nastąpiło upowszechnienie konstrukcji wieńcowej na ziemiach polskich (Kobyliński 1988, 110, Chudziak 1994a, 13). Konstrukcje plecionkowe mają znacznie starszą chronologię, zakłada się, że w tej konstrukcji stawiano głównie ściany budynków gospodarczych (Podwińska 1978, 206).

Na podstawie wydobytego w trakcie eksploracji obiektu materiału ceramicznego chat stwierdzono, że funkcjonowały one w końcu IX – I. połowie X wieku.

Przy zachodniej granicy wykopu w miejscu dawnego ciekłu wodnego natrafiono na relikty studni drewnianej

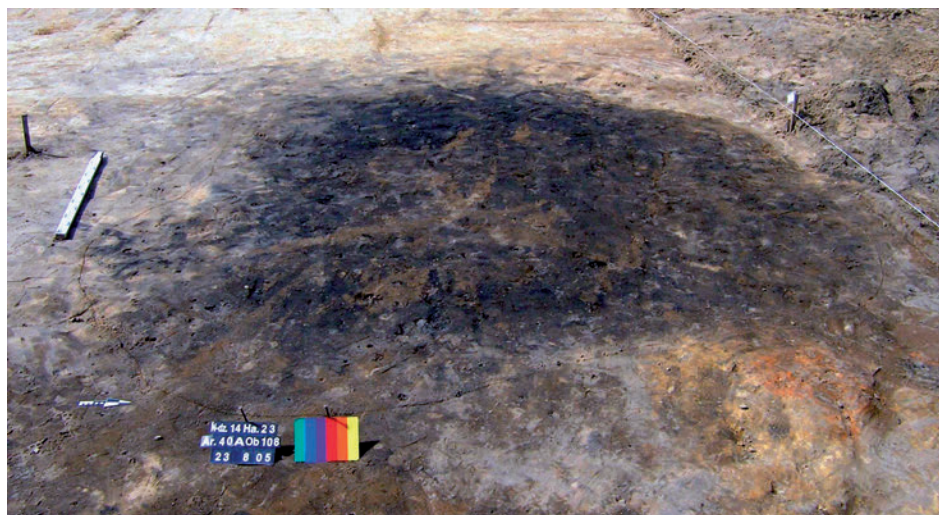
Ryc. 10. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Ceramika (1-7, 9) oraz fragment oseeki (8) z obiektu 268 (rys. H. Augustyniak, M. Pizuń)

Fig. 10. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Ceramics (1-7, 9) and fragment of whetstone (8) from object 268 (drawing by H. Augustyniak and M. Pizuń)

o konstrukcji sumikowo-łątkowej (obiekt 687). Skrzynia składała się z ułożonych na sobie poziomo siedmiu dranic – sumików, których końce wpuszczone były w pazy czterech, pionowych krawędziaków – łątek umieszczonych w narożnikach cembrowiny. Do budowy

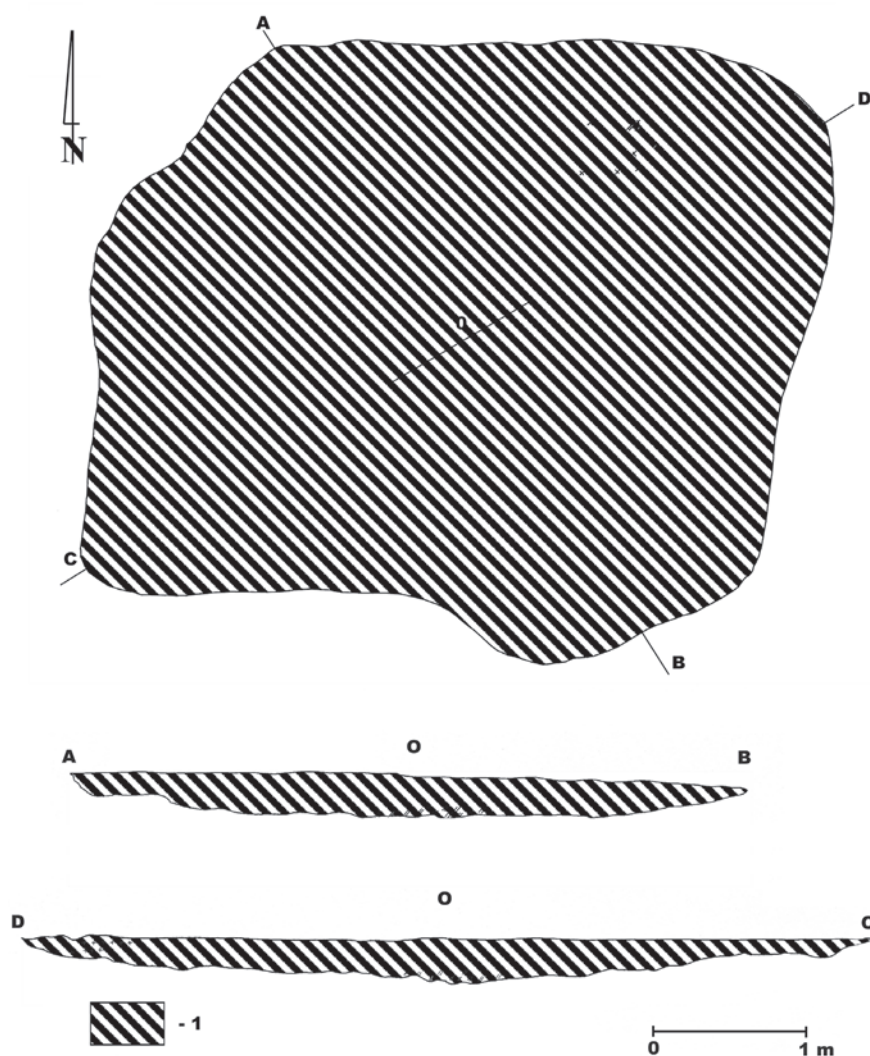
cembrowiny użyto drewna sosnowego. Z pobranych próbek do badań dendrochronologicznych wyznaczono krzywą średnią, liczącą 135 lat. Porównanie chronologii z sekwencjami z Polski i Niemiec nie dało możliwości datowania bezwzględnego, gdyż przypuszczalnie próby pochodzą ze starszego okresu niż zasięg chronologii, tzn. sprzed IX wieku (Krapiec 2006). Datowanie metodą C_{14} dwóch próbek drewna pozyskanych z cembrowiny dało lata 300-420 n.e.

Analiza ruchomego materiału źródłowego (505 fragmentów ceramiki) pozwoliła na wydzielenie dwóch faz

Ryc. 11. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzut poziomy obiektu 108 – budynku wczesnośredniowiecznego. Widok od wschodu (fot. A. Leciejewska)

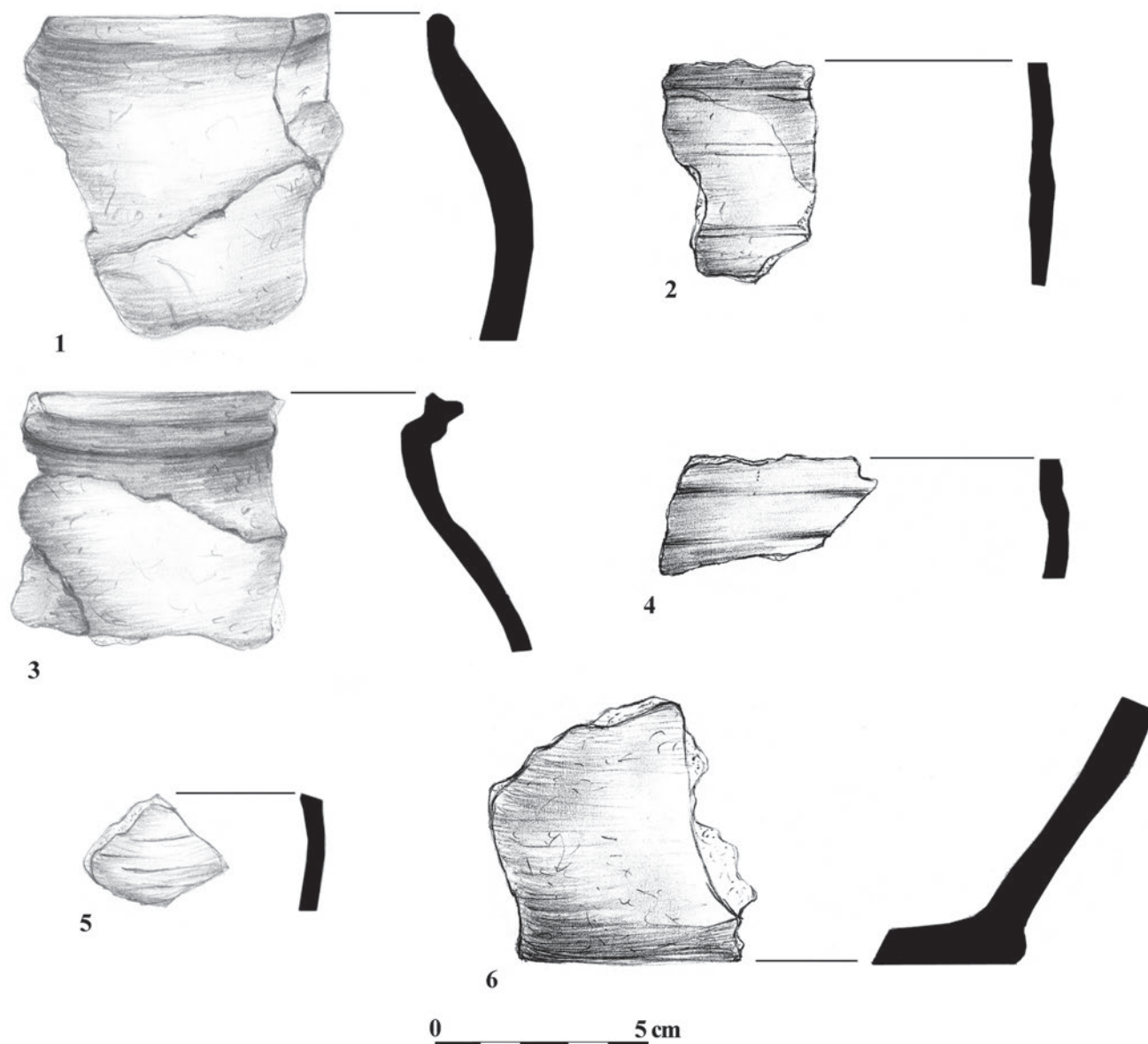
Fig. 11. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal view of object 108 – an early Medieval building. View from the east (photo by A. Leciejewska)

Ryc. 12. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzut poziomy i przekroje obiektu 108. 1 – czarna próchnica w układzie plamistym z brunatną próchnicą; 2 – żółta glina – calec (rys. A. Nowicka, A. Leciejewska)

Fig. 12. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal view and cross-sections of object 108. 1 – dark humus in spot arrangement with brown humus; 2 – yellow natural clay (drawing by A. Nowicka and A. Leciejewska)

Ryc. 13. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Ceramika wczesnośredniowieczna – wybór (rys. M. Pizuń)

Fig. 13. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Early Medieval ceramics – selection (drawing by M. Pizuń)

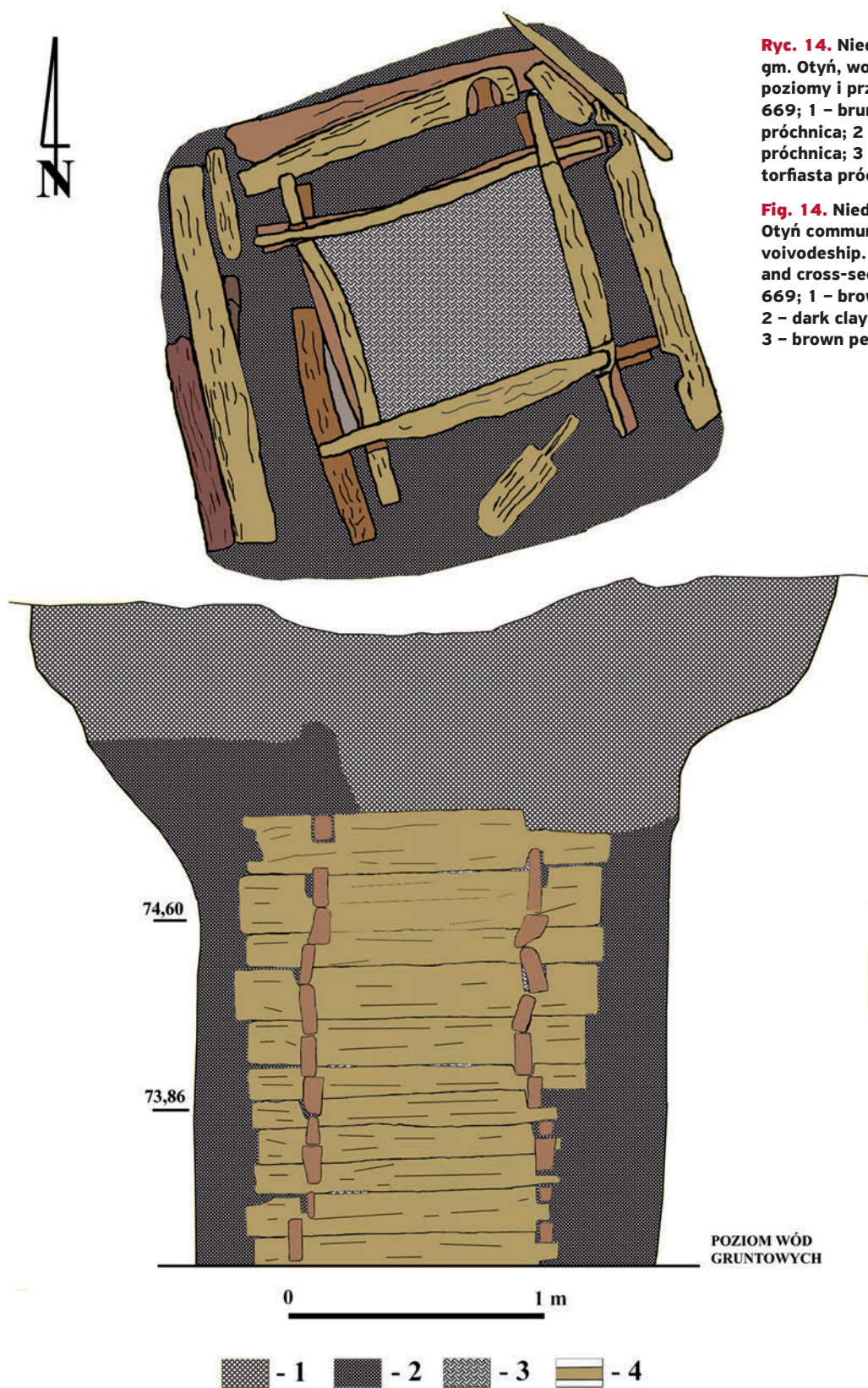
zasiedlenia osady w okresie wczesnośredniowiecznym, które przypadają na fazy B-C (VII – połowa X w.) i fazy D-E (połowa X – połowa XIII w.) (Ryc. 13).

OSADNICTWO PÓŹNOŚREDNIOWIECZNE

Reprezentowane jest przez 73 obiekty występujące na całej powierzchni wykopu: wśród nich wyróżniono dwie półziemianki, dwie studnie, jedno palenisko, pięć jam zasobowych, siedem dołków postłupowych oraz 56 obiektów o nieokreślonej funkcji. Do najciekawszych należy zaliczyć relikty studni drewnianej (obiekt 669). Jej cembrowina w rzucie poziomym zbliżona była do kwadratu o długości boku wynoszącym 1,40 m. Zbudowana była desek sosnowych łączonych na zrzęb. Wymiary desek średnio wynosiły: 1,40 × 0,3 × 0,1 m. Wysokość odsłoniętej cembrowiny przekraczała 2 m (Ryc. 14).

W trakcie eksploracji wydobyto liczny materiał ceramiczny charakterystyczny dla okresu przejściowego między wczesnym, a późnym średniowieczem. Widoczne są w nim tradycje garncarstwa wczesnośredniowiecznego, choć dominują już rozwiązania charakterystyczne dla wytwórczości późnośredniowiecznej (Ryc. 15).

Wśród wydobytej ceramiki na szczególną uwagę zasługują trzy miniaturowe naczynia. Dwa z nich wydobyto w stanie nienaruszonym, trzecie zachowało się w fragmentarycznym. Charakteryzują się mocno wychylonym wylewem o lekko pogrubionej krawędzi, słabo wydętymi brzuściami, o załomie przypadającym ok. połowy wysokości naczynia oraz płaskimi, wyodrębnionymi dnami. Brzuśce ich zdobione są biegnącymi lekko ukośnie żłobkami. Wszystkie są pokryte od strony zewnętrznej ciemnobrązowym szkliwem o metalicznym połysku (Ryc. 16).

Ryc. 14. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzut poziomy i przekrój obiektu 669; 1 – brunatna gliniasta próchnica; 2 – czarna gliniasta próchnica; 3 – brunatna torfiasta próchnica

Fig. 14. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal view and cross-section of object 669; 1 – brown clayey humus; 2 – dark clayey humus; 3 – brown peaty humus

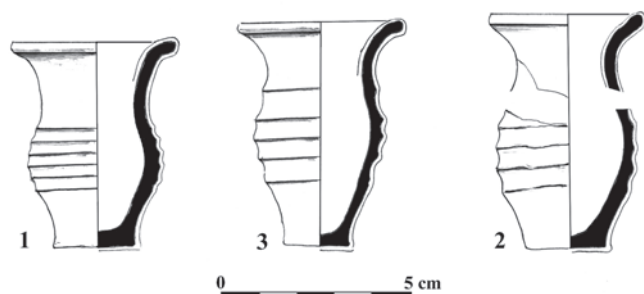
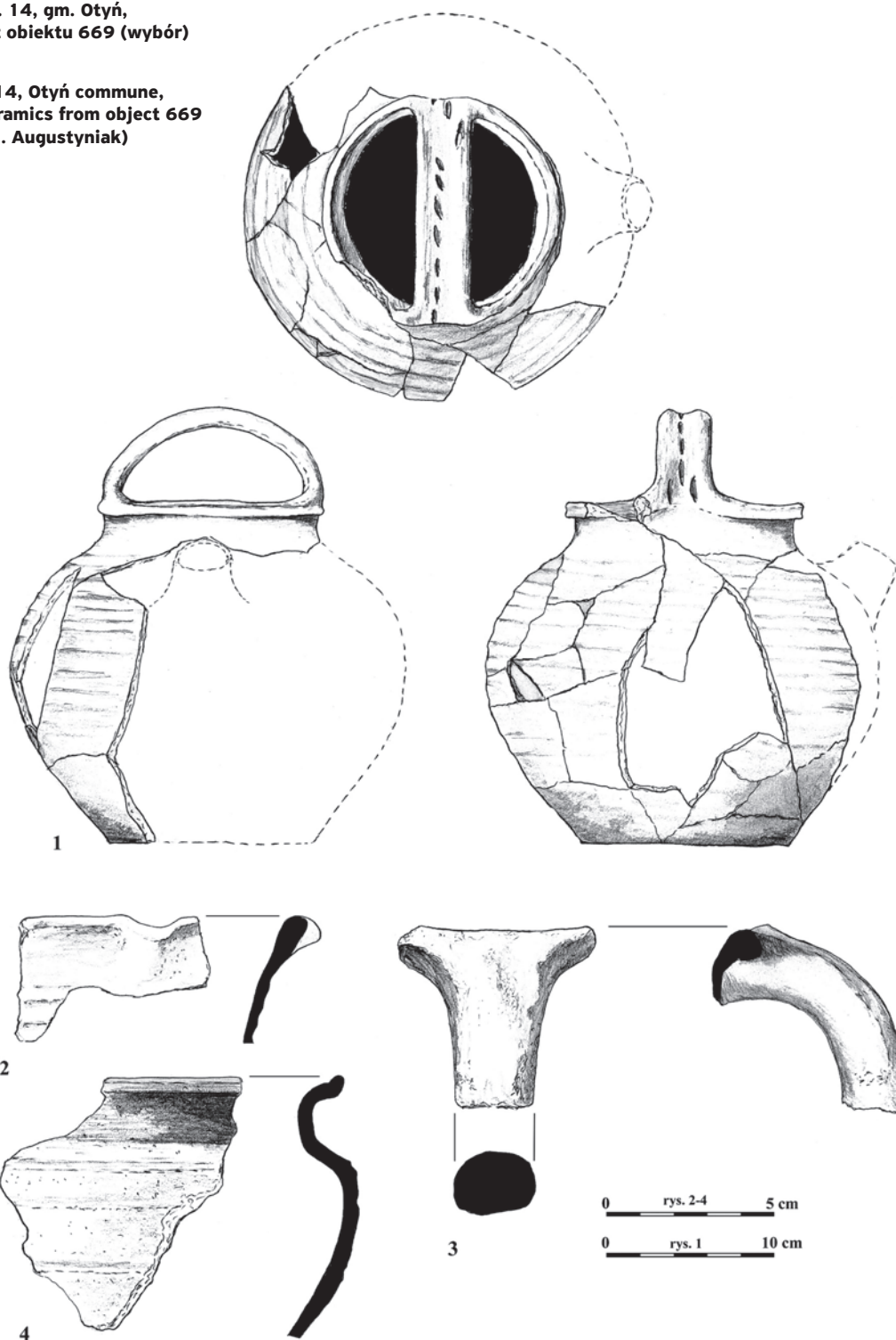
Zbliżone kształtem naczynia zaliczone zostały przez P.F. Fuchsa i H. Kotza do I typu średniowiecznych naczyń miniaturowych (2000, 92). Datowane są szeroko – od 1. połowy XII w. do XIV w., przy czym największe ich nasilenie przypada na wiek XIII (Fuchs, Kohtz 2000, 94-96). Zastosowanie ich było różnorodne. Pełniły rolę opakowań na maści, zabawek, relikwiarzy i nawilżaczy do

palców używanych w trakcie przędzenia nici (Kałagate, Leciejska 2005, 228).

Cały zespół wydobyty w trakcie eksploracji studni należy datować na XIII w. Podobnie datowane są pozostałe odkryte na stanowisku obiekty. Możemy je zatem powiązać z translokacją przestrzenną Niedoradza, która nastąpiła w XIII w. Nie jest wykluczone, że już

Ryc. 15. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Ceramika z obiektu 669 (wybór) – (rys. H. Augustyniak)

Fig. 15. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Ceramics from object 669 – selection (drawing by H. Augustyniak)

Ryc. 16. Niedoradz, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie. Miniaturowe naczynia wydobyte z obiektu 669 (rys. S. Kałagate)

Fig. 16. Niedoradz, site 14, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Tiny tools excavated from object 669 (drawing by S. Kałagate)

Ryc. 17. Niedoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska (fot. P. Wolanin)

Fig. 17. Niedoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

na początku XIV wieku. Niedoradz był gniazdem rodowym rycerzy piszących się z tej wsi. Od 1321 r. występuje w księstwie glogowskim niejaki Czabło de Nytraz (Jurek 1998, 300). W roku 1376 pojawia się wzmianka o miejscowym kościele. W wieku XV wieś stanowiła część klucza dóbr otyńskich, znajdującego się w rękach rycerskiej rodziny von Zabeltitz. Wiemy, że w roku 1428 mieszkańcy wsi płacili czynsz na rzecz kościoła w Zielonej Górze (Andrzejewski 2004, 127).

■ **NIEDORADZ STANOWISKO 6, AZP 63-15/28, GM. OTYŃ, WOJ. LUBUSKIE**

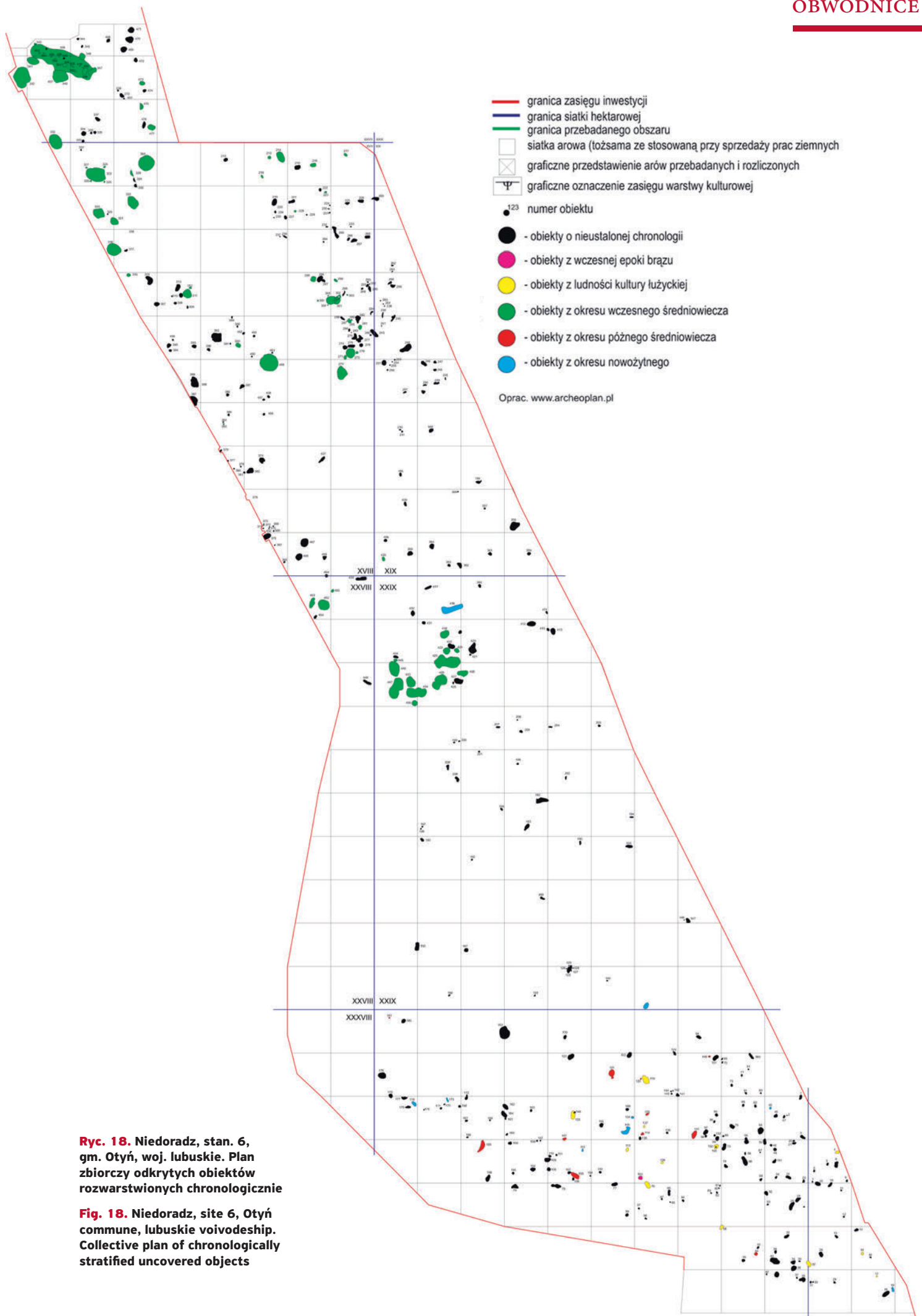
Stanowisko położone jest na północny zachód od zabudowań miejscowości Niedoradz. Podobnie jak stanowisko Niedoradz 14, zlokalizowane jest na piaszczysto-żwirowych utworach sandrowych w dystalnej części stożka sandrowego (Ciszek 2006, 10-12).

Na przebadanym obszarze, wynoszącym 221,65 ara, zarejestrowano 477 obiektów. Badania wykopaliskowe dostarczyły zróżnicowanych chronologicznie materiałów ruchomych, począwszy od epoki brązu do czasów nowożytnych (Ryc. 18).

OSADNICTWO LUDNOŚCI KULTURY ŁUŻYCKIEJ

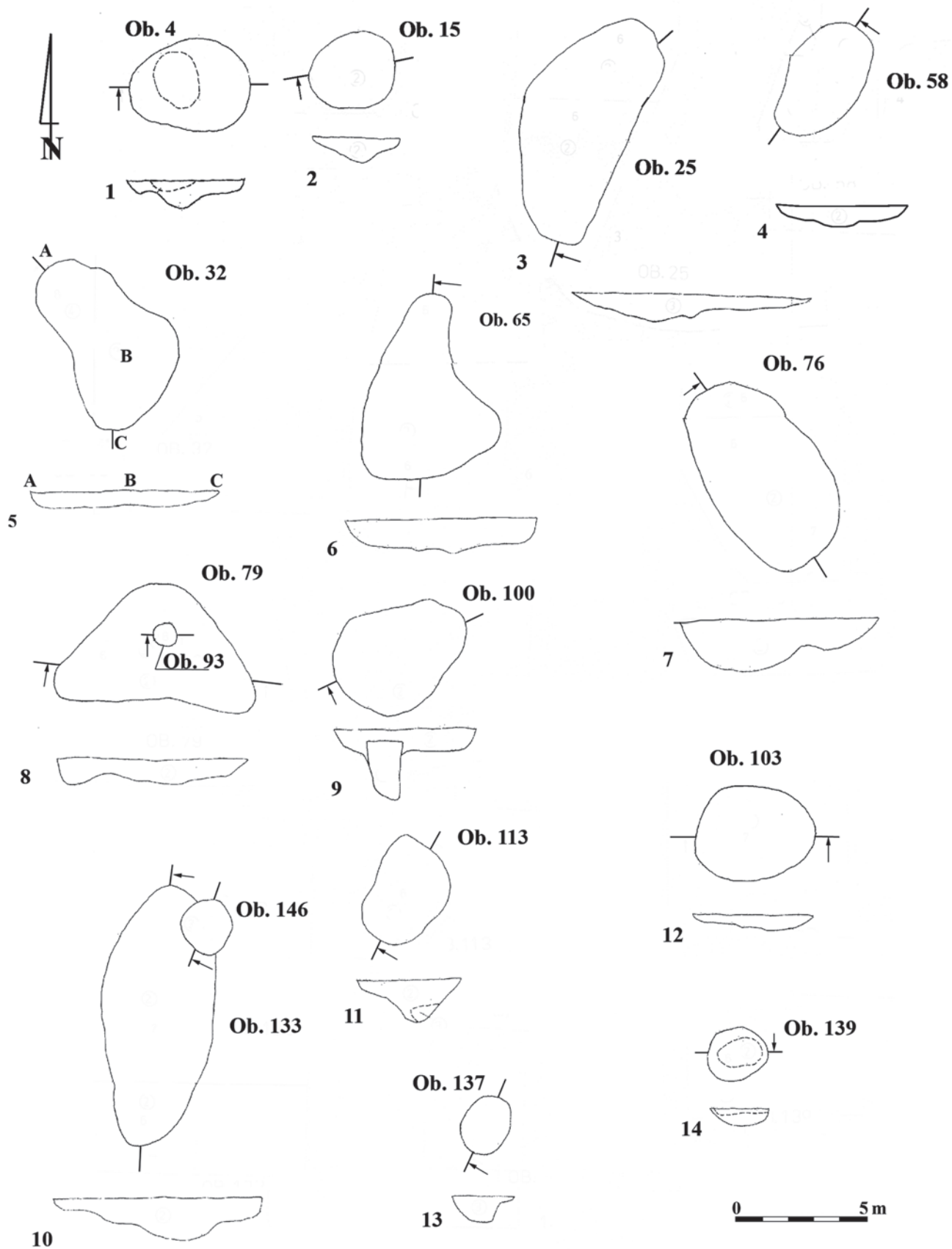
W południowo-wschodniej partii stanowiska wystąpiło zgrupowanie 14 obiektów ludności kultury łużyckiej. Wśród nich wyróżniono 10 jam gospodarczych i dwa dołki postłupowe (Ryc. 19). W tej części stanowiska zarejestrowano także warstwę kulturową związaną z osadnictwem ludności kultury łużyckiej (Kirschke, Narożna-Szamałek 2006, 9-20).

Liczący 500 fragmentów zbiór ceramiki z osady kultury łużyckiej w Niedoradzu 6, jest mocno rozdrobniony i nie pozwala na wyróżnienie konkretnych form naczyń (Ryc. 20). W większości pochodzi on z warstwy kulturowej i humusu. Tylko 102 ułamki naczyń pozyskano podczas eksploracji obiektów. Wykazuje on cechy tzw. stylu grupy białowickiej kultury łużyckiej schyłku III oraz IV okresu epoki brązu. Charakteryzuje się on zubożeniem form, a także brakiem zaznaczonej wyraźnej tektoniki naczyń oraz ubogą ornamentyką (Gedl 1989, 620-627). Ceramika ta nawiązuje do materiałów pochodzących z badań osady ludności kultury łużyckiej w Ciepeliowie, powiat Otyń, datowanej na III i IV okres epoki brązu (Orlicka-Jasnoch 2005, 88, tabl. IV, 94, tabl. X).

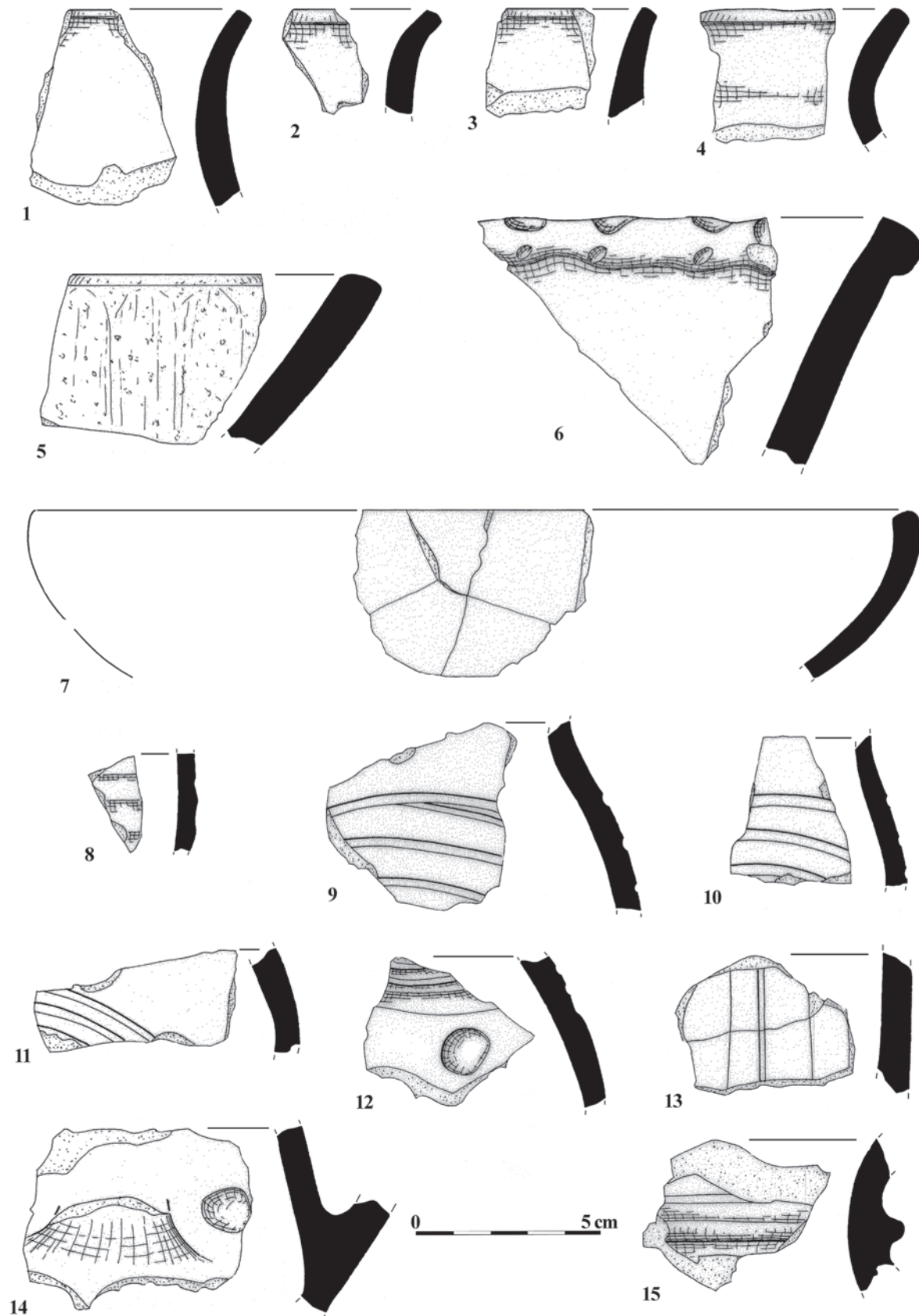
Ryc. 18. Niedoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. Plan zbiorczy odkrytych obiektów rozwarstwionych chronologicznie

Fig. 18. Niedoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Collective plan of chronologically stratified uncovered objects

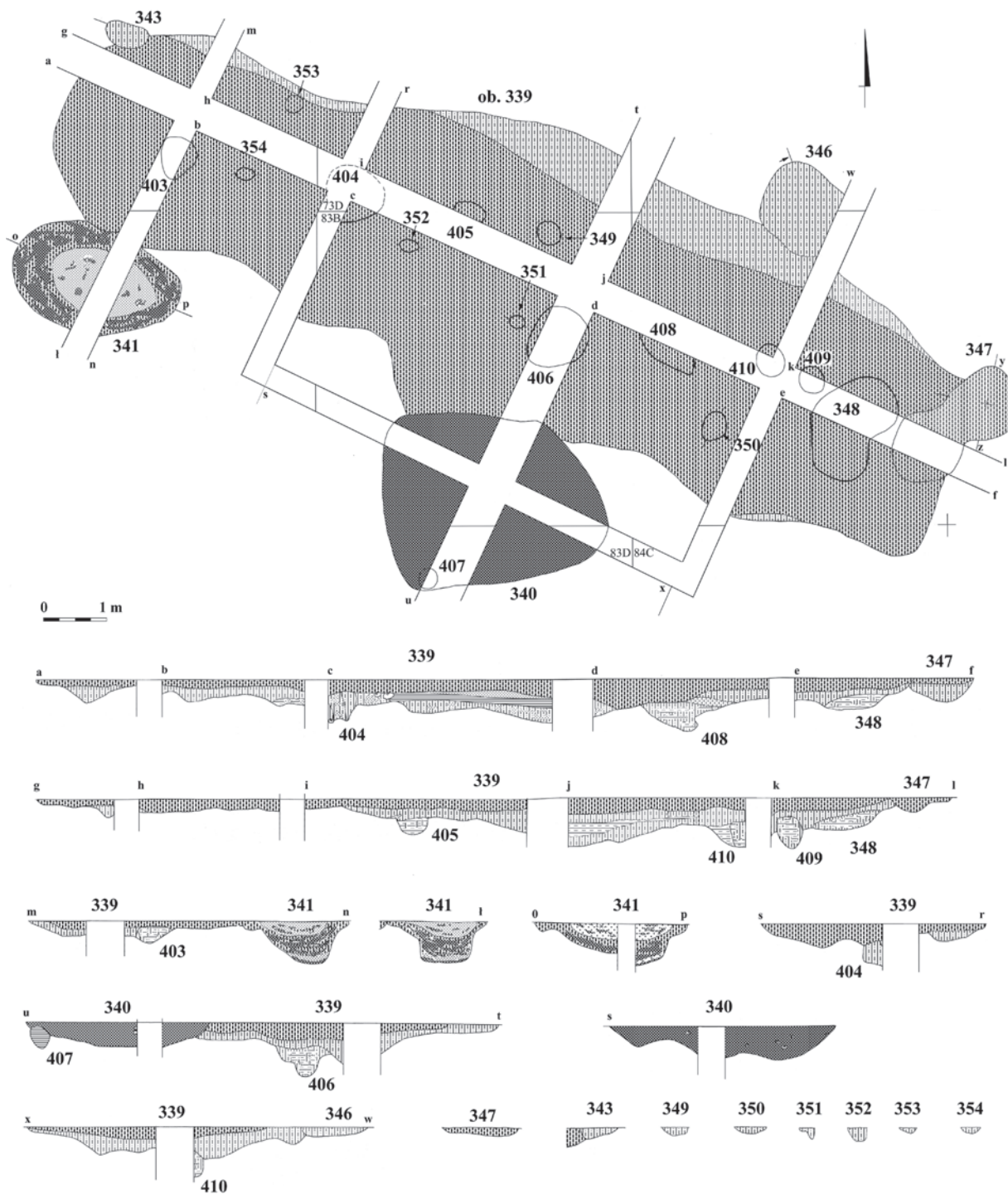
Ryc. 19. Niedoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzuty poziome i profile obiektów: 1 - 12: jamy; 13-14: dołki postępowe (rys. J. Kędziska)

Fig. 19. Niedoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal views and profiles of objects: 1-12: hollows; 13-14: post holes (drawing by J. Kudelska)

Ryc. 20. Nedoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. 1-7: fragmenty górnych partii naczyń pochodzące z warstwy; 8: fragmenty misy półkulistej; 9-17: wybór fragmentów ornamentowanych (rys. J. Kędelska)

Fig. 20. Nedoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. 1-7: fragments of upper parts of vessels from the stratum; 8: fragments of a hemispherical pan; 9-17: selection of ornamented fragments (drawing by J. Kudelska)

Ryc. 21. Niedoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. Przekroje: poziome i pionowe obiektów: 339, 343, 346-354, 403-408 oraz 340 i 341 (rys. E. Pawlak)

Fig. 21. Niedoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal and vertical cross-sections of objects: 339, 343, 346-354, 403-408 and 340-341 (drawing by E. Pawlak)

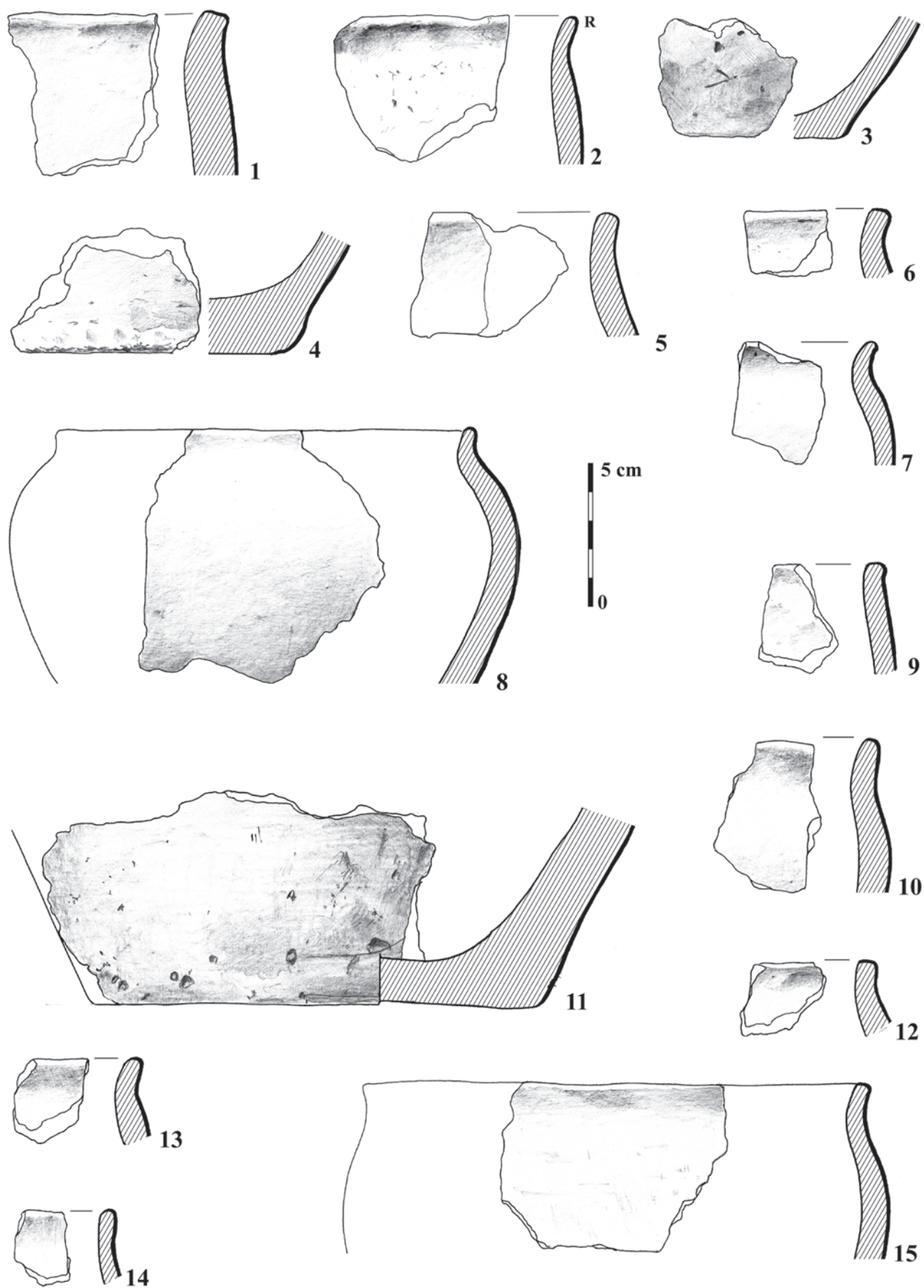
OSADNICTWO WCZESNOŚREDNIOWIECZNE

Najliczniej na stanowisku reprezentowane było osadnictwo wczesnośredniowieczne. Na podstawie analizy odkrytych struktur osadniczych i pozyskanego materiału wydzielono dwa etapy jego zasiedlenia. Pierwszy

odnieść należy do najstarszych faz tego okresu, od poł. VII do poł. VIII wieku. Drugi etap przypada na schyłek wczesnego średniowiecza – zarówno cechy wytwórczości garncarskiej, jak i daty uzyskane metodą dendrochronologiczną, pozwalają umieścić go w I. połowie XIII wieku (Pawlak, Pawlak 2006, 21-73).

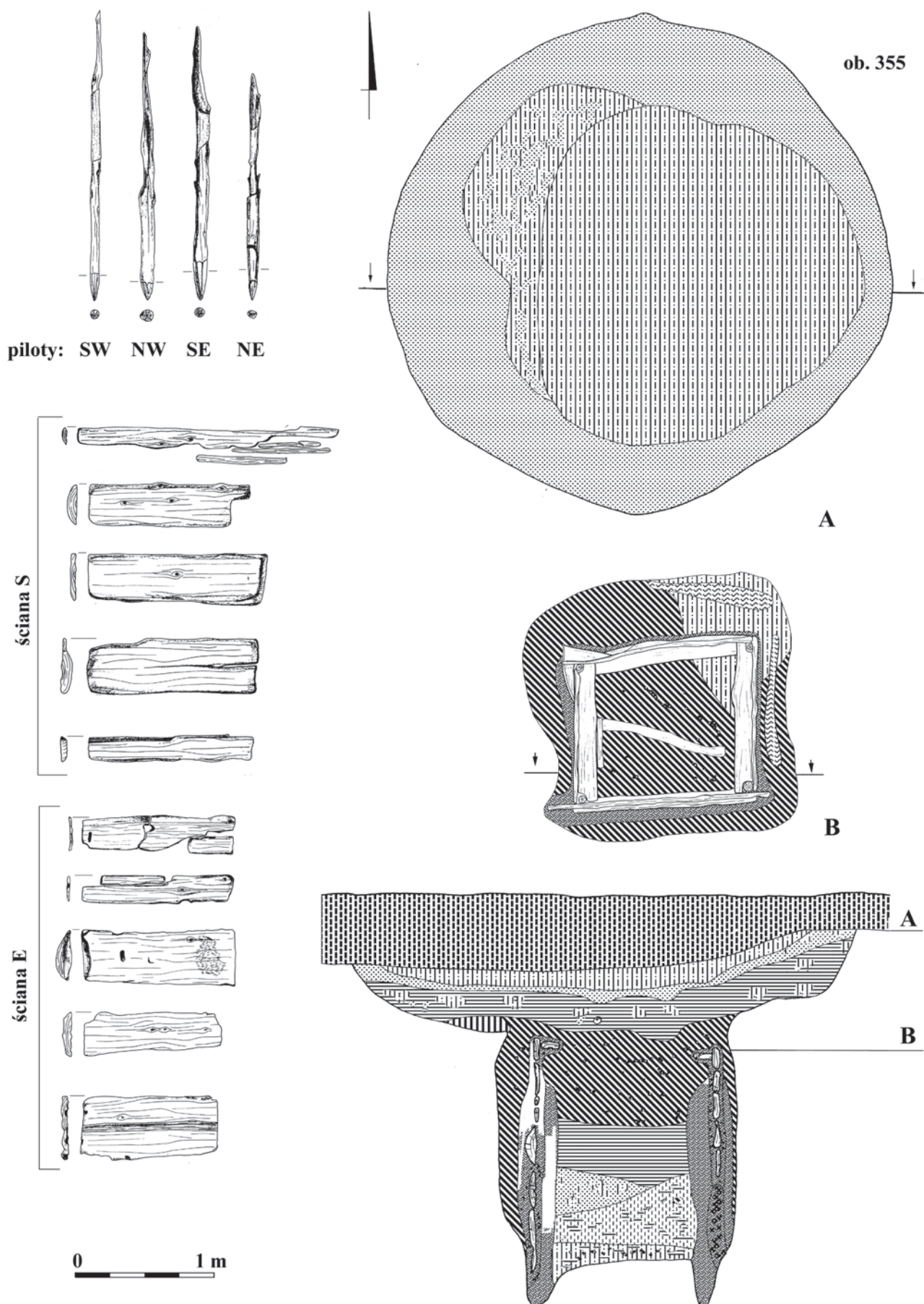
Obiekty zaliczone do najstarszej fazy tworzyły skupisko w północno-zachodniej części obszaru objętego badaniami. W skład tego zgrupowania wchodziło 35 obiektów. Tylko jeden obiekt, tj. 453, odsłonięto poza owym skupiskiem, w odległości ok. 80 m na południe, bezpośrednio przy zachodniej granicy wykopu.

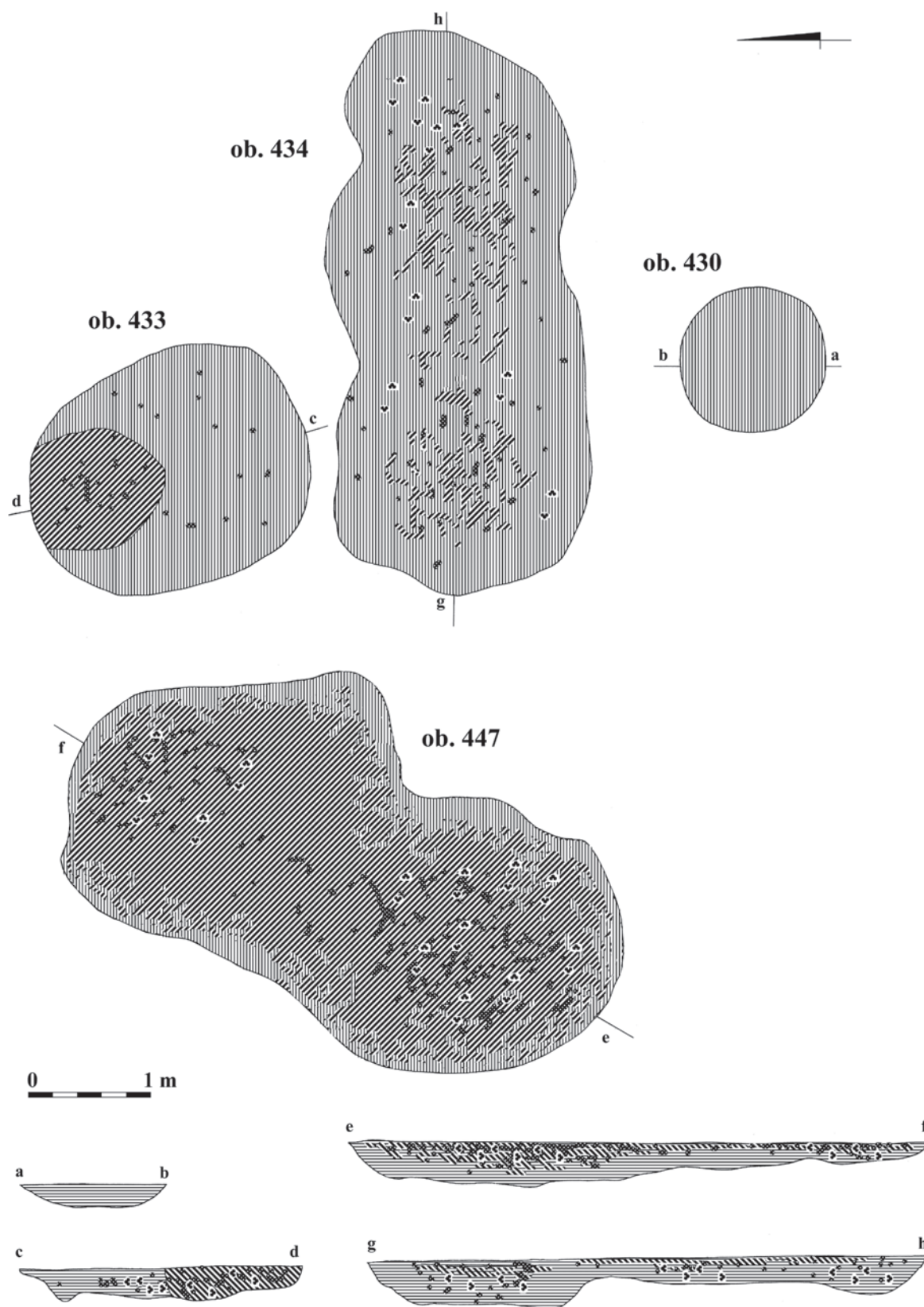
Ryc. 22. Niedoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. Ceramika z obiektów: 339 (6-15) i 340 (1-5) (rys. E. Pawlak)

Fig. 22. Niedoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Ceramics from objects 339 (6-15) and 340 (1-5) (drawing by E. Pawlak)

Ryc. 23. Niodoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. Przekroje: poziome i pionowy obiektu 355 oraz elementy konstrukcji cembrowiny (rys. E. Pawlak)

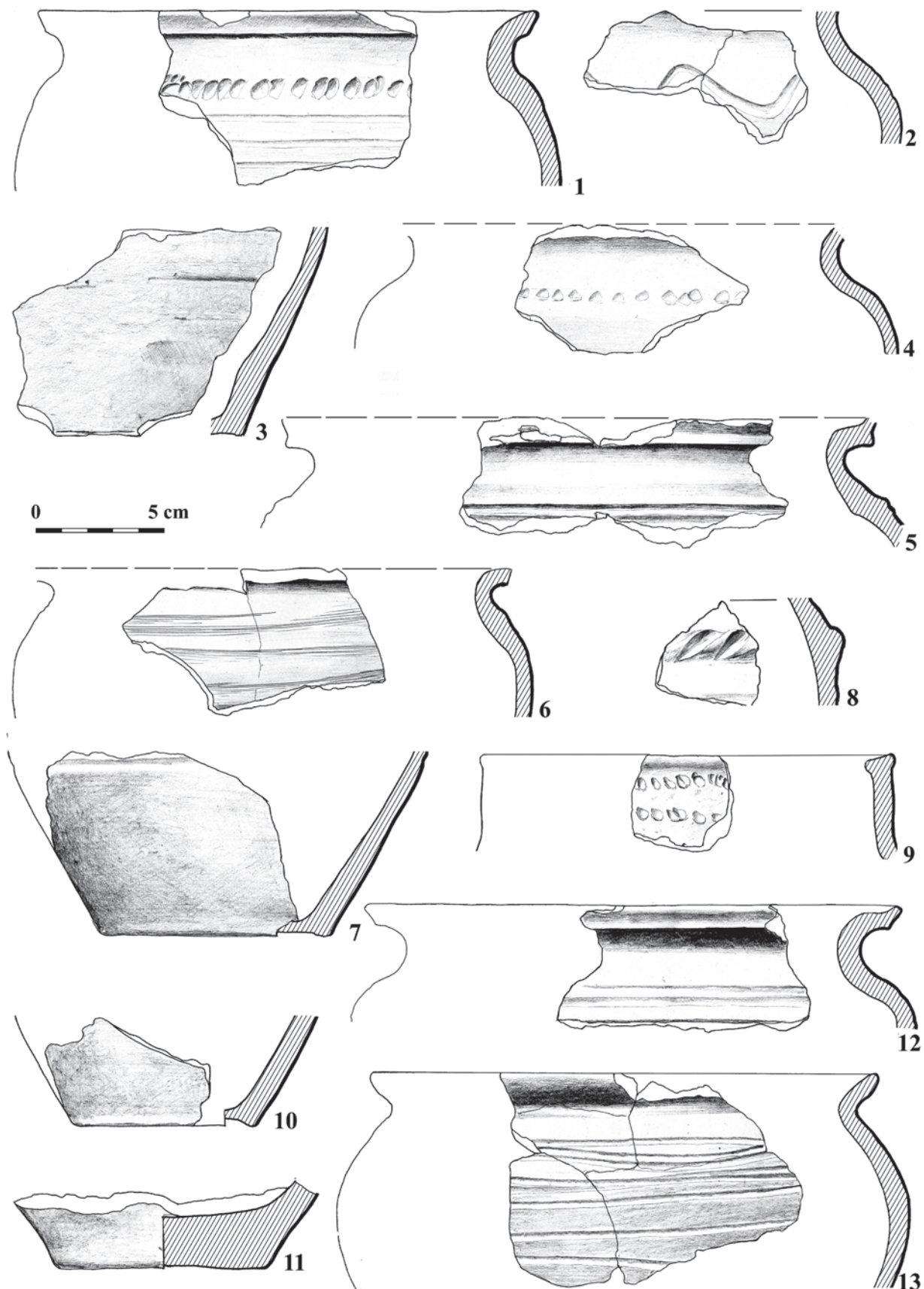
Fig. 23. Niodoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal cross-sections and vertical cross-section of object 355 and elements of the well ring structure (drawing by E. Pawlak)

Ryc. 24. Niedoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. Przekroje poziome i pionowe obiektów: 430, 433, 434 i 447 (rys. E. Pawlak)

Fig. 24. Niedoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal and vertical cross-sections of objects 430, 433, 434 and 447 (drawing by E. Pawlak)

Najciekawszym obiektem z tej grupy był obiekt 399, interpretowany jako relikw budowlı halowej, odkryty na północnym skraju obszaru badań. W stropie miał formę silnie wydłużonego prostokąta o zaokrąglonych narożach, zorientowanego wzdłuż kierunków E-W, którego rozmiary wynosiły 15,51 × 3,3-4,85 m.

Ryc. 25. Niodoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. Ceramika z obiektów: 425 (1,5), 429 (2-4), 430 (6), 434 (7-8, 12), 445 (13) i z powierzchni wykopów (9-11) (rys. E. Pawlak)

Fig. 25. Niodoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Ceramics from objects 425 (1,5), 429 (2-4), 430 (6), 434 (7-8, 12) and 445 (13) and from excavation surfaces (9-11) (drawing by E. Pawlak)

Wypełnisko obiektu stanowiła głównie czarnobrunatna próchnica, przemieszana w części spągowej z szarym, ciemnoszarym lub żółtym piaskiem (Ryc. 21). Na całej jego długości odsłonięto 13 jam, mniejszych (349-354, 403, 405, 409-410) i większych rozmiarów (348, 404, 406, 408), tworzących wyraźne pasmo, przebiegające wzdłuż głównej osi budynku. Zapewne te większe można uznać za relikty słupów nośnych, podtrzymujących zadaszenie, podczas gdy pozostałe mogły pełnić funkcje pomocnicze (?).

We wschodniej partii skupiska obiektów zaliczonych do starszej fazy wczesnego średniowiecza, w obrębie koryta nieczynnego strumienia, odkryto studnię (obiekt 355). Górna, okrągła w przekroju poziomym jej partia, o rozmiarach w stropie $3,7 \times 3,6$ m, miała nieckowaty profil i głębokość wynosząca ok. 0,4 m. Na treść jej wypełniska składał się szary, żółty i ciemnoszary piasek. Poniżej znajdował się właściwy, czworoboczny wkop pod cembrowinę, o rozmiarach $2 \times 1,9$ m, którego pionowo uformowane ściany sięgały głębokości 1,7 m. Na zarys niemal kwadratowej cembrowiny natrafiono na poziomie 0,88 m poniżej stropu. Wzniesiono ją z dranic o długości 1,07-1,31 m i szerokości 0,18-0,44 m, układanych na sobie pionowo, bez przewiązywania kolejnych warstw (zachowało się pięć wieńców). Nieco dłuższe ściany, północna i południowa, rozpierane były przez pozostałe dwie, a całość zabezpieczały wbite w dno wykopu we wszystkich narożnikach paliki – ich długość wahała się od 1,6 do 2 m, średnica zaś nie przekraczała 0,1 m. Dodatkowym zabezpieczeniem były dranice umieszczone wzdłuż każdej ze ścian, na wysokości ok. 1,5 m od spągu studni. Długość ich była ściśle dopasowana do rozmiarów konstrukcji w świetle; każdorazowo dwa narożniki uformowane były półkolistie, tak aby pozostawić miejsce dla narożnikowych słupów (Ryc. 23).

Osadnictwo młodszej fazy wczesnego średniowiecza reprezentowane jest przez 46 obiektów. Związane z nim obiekty rejestrowano na długości ok. 150 m, na całej szerokości pasa badań. Zasadnicza zabudowa zajmowała jednak znacznie mniejszy obszar, ograniczając się do dwóch skupisk, mieszczących się po wschodniej stronie obniżenia terenowego, związanego z niegdyś płynącym w tym miejscu strumieniem.

W skład skupiska południowego wchodziło 18 obiektów. Charakterystycznym elementem tego zgrupowania jest obecność dużych obiektów, interpretowanych jako relikty domostw mieszkalnych. Charakteryzują się one niemal prostokątnymi zarysami na poziomie calca i nieckowatymi lub asymetrycznie schodkowatymi profilami. Ich długość wynosiła od 4,64 do 6,04 m, szerokość od 2,1 do 2,5 m, miąższość od 0,36 do 0,4 m. Przykładem

tego typu reliktyw konstrukcji są obiekty 434 i 447 (Ryc. 24).

Drugie skupisko znajdowało się w odległości ponad 60 m w kierunku północnym od pierwszego. Obiekty wchodzące w jego skład tworzyły nieznacznie półkolistą pasmo o długości ok. 25 m. Miało ono zupełnie inny charakter od opisanego powyżej: liniowe rozplanowanie, brak dużych obiektów (w typie 434, 447) oraz mniej zwarty ich układ. Pomimo tego wydaje się słuszną interpretacją jego jako kolejnej zagrody, której musiała towarzyszyć zabudowa mieszkalna. Część obiektów należałoby więc uznać za wziemne części budynków mieszkalnych. Ze skupiskiem drugim związana była studnia 459, oddalona od niego o ok. 13 m, chociaż z dużą dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że była ona także użytkowana przez pozostałych mieszkańców osady.

Pozostałe obiekty związane z osadnictwem XIII-wiecznym zarejestrowano w północnej partii wykopu badawczego. W większości przypadków były to niewielkie zagłębienia, tworzące zespoły, zlokalizowane przy zachodniej i północno-wschodniej granicy wykopu. Możliwe, że sygnalizują one obecność kolejnych zagród, znajdujących się już poza obszarem badań.

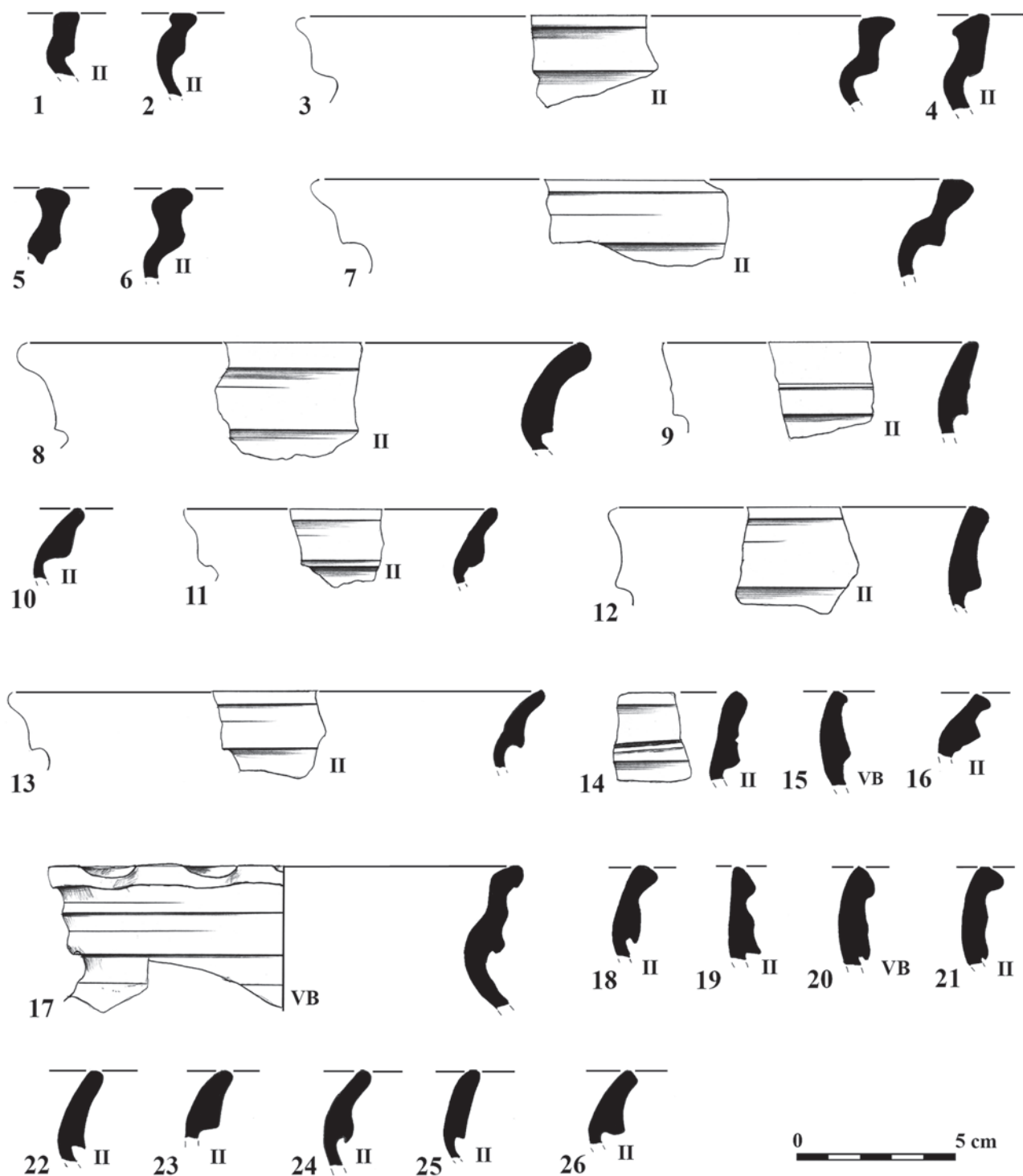
Zbiór ceramiki naczyniowej pozyskany w trakcie badań stanowiska Niedoradz 6 wynosi 1861 fragmentów, z tego na pierwszą fazę przypada 636 ułamków, na drugą 1225 (Ryc. 22, 25).

OSADNICTWO PÓŹNOŚREDNIOWIECZNE

W trakcie badań na stanowisku zarejestrowano 12 obiektów o późnośredniowiecznej chronologii. Nie natrafiono na pozostałości warstwy kulturowej z tego okresu. Pozyskano także liczny materiał ceramiczny z tego okresu. Wydobyto go głównie w trakcie eksploracji nawarstwień zalegających na stanowisku.

Obiekty zaliczone do tej fazy, poza jednym wyjątkiem, wystąpiły w partii południowej wykopu. Wspomniany wyjątek to obiekt 315, który został zlokalizowany w północnej partii badanego terenu. Obiekty te nie tworzą wyraźnego zgrupowania, są raczej rozproszone.

Przeważają obiekty o nieustalonej funkcji. Mają one różne rozmiary i kształty. Najliczniej są reprezentowane jamy o owalnym rzucie poziomym i nieckowatym przekroju. Pojedynczo występują obiekty o owalnym rzucie poziomym i schodkowym przekroju, ósemkowatym rzucie poziomym i schodkowym przekroju, a także nieregularnym rzucie poziomym i nieckowatym przekroju. W większości przypadków ich wypełnisko jest jednowarstwowe. Tylko jeden obiekt ma wypełnisko trójwarstwowe w układzie horyzontalno-diagonalnym.

Ryc. 26. Niodoradz, stan. 6, gm. Otyń, woj. lubuskie. Ceramika późnośredniowieczna – fragmenty garnków – wybór (rys. S. Kałagate)

Fig. 26. Niodoradz, site 6, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Late Medieval ceramics – fragments of pots (selection) (drawing by S. Kałagate)

Na badanym stanowisku zarejestrowano także cztery obiekty interpretowane jako dołki postłupowe. Nie tworzyły one żadnych czytelnych układów. Występowały samodzielnie lub towarzyszyły obiektom o innej chronologii. Wszystkie zarysowały się na poziomie stropu calca. W rzucie poziomym miały kształt kolisty, owalny

lub prostokątny. W przekroju poza jednym wyjątkiem, który miał kształt schodkowy, wszystkie były nieckowate (Kałagate 2006, 74-150).

Z pozyskanych w trakcie badań 672 ułamków późnośredniowiecznych naczyń, 15 fragmentów pochodzi z eksploracji późnośredniowiecznych obiektów, a 46 fragmentów z eksploracji partii stropowych obiektów o innej chronologii.

Zdecydowaną większość materiału ceramicznego pozyskanego z eksploracji nawarstwień zalegających na stanowisku można datować na XIV i początek XV wieku (Ryc. 26). Podobnie należy datować obiekty związane

Ryc. 27. Niedoradz, stan. 4, gm. Otyń, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska (fot. P. Wolanin)

Fig. 27. Niedoradz, site 4, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

z tą fazą. Niestety, ze względu na niewielką ilość pozyskanego z nich materiału ceramicznego, ich chronologii nie da się uściślić. Wśród materiału ceramicznego zarejestrowano także nieliczne elementy młodsze, charakterystyczne dla schyłku późnego średniowiecza i wczesnych czasów nowożytnych.

W trakcie badań na stanowisku Niedoradz 6 odkryto prawdopodobnie południowy skraj osady późnośredniowiecznej, odsłoniętej w trakcie badań w południowej partii sąsiedniego stanowiska Niedoradz 14.

OSADNICTWO NOWOŻYTNE

W trakcie badań natrafiono także na efemeryczne ślady osadnictwa nowożytnego. Reprezentowane są przez 11 obiektów oraz 483 fragmenty naczyń glinianych (Łesiuk 2006a, 151-175). Zdecydowaną większość materiału ceramicznego można datować na XVIII-XIX w. W zbiorze tym występują także starsze elementy, o chronologii sięgającej końca XVI w.

■ NIEDORADZ, STANOWISKO 4, AZP 63-15/26, GM. OTYŃ, WOJ. LUBUSKIE

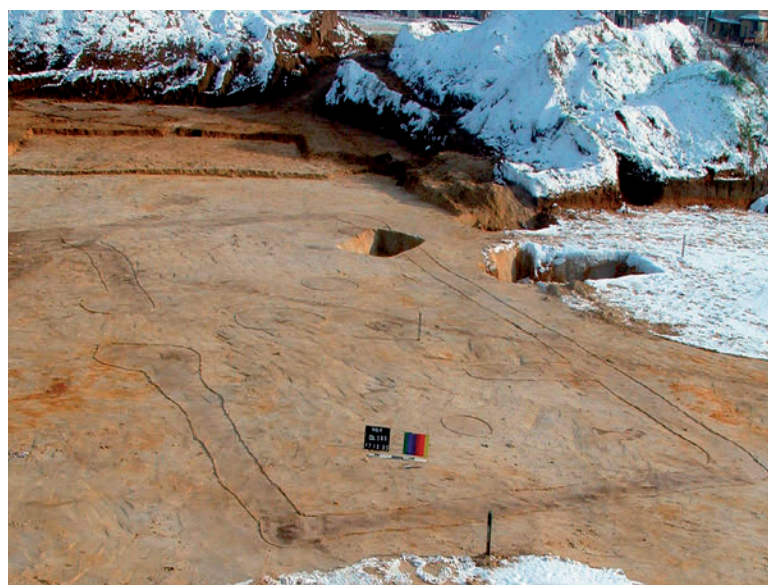
Stanowisko 4 położone jest na zachód od zabudowań Niedoradza, przy drodze wojewódzkiej Niedoradz – Zatonie. Od północy graniczy ze stanowiskiem Niedoradz 6. Zlokalizowane jest na łagodnym skłonie niewielkiego wyniesienia usytuowanego na podłożu drobno- i średnioziarnistego piasku, rzadziej spiaszczonej gliny (Ryc. 27).

W wyniku przeprowadzonych badań przebadano obszar 133,19 ara, zarejestrowano 587 obiektów

nieruchomych, w tym tylko 54 obiekty z materiałem zabytkowym. Na jego podstawie wyróżniono trzy fazy użytkowania stanowiska (Kirschke, Narożna-Szamałek 2006a, 3).

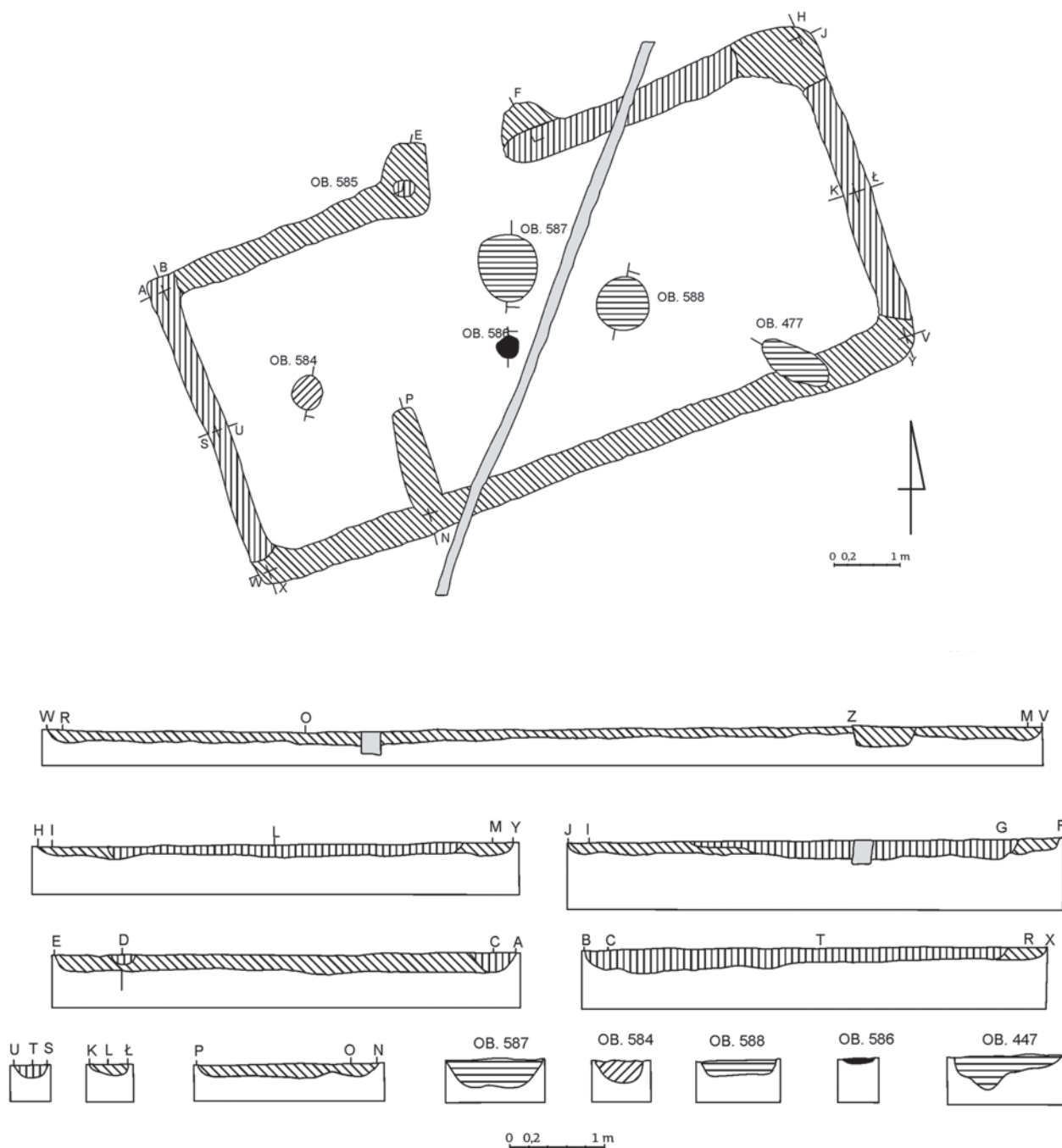
OSADNICTWO LUDNOŚCI KULTURY ŁUŻYCKIEJ

Faza związana z osadnictwem ludności kultury łużyckiej jest reprezentowana przez 43 obiekty i warstwę kulturową. Wystąpiły one w centralnej partii badanego stanowiska. Na obrzeżach badanej strefy, na jej krańcach

Ryc. 28. Niedoradz, stan. 4, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzut poziomy chaty naziemnej obiekt 585 (fot. D. Andrzejczak)

Fig. 28. Niedoradz, site 4, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal view of the ground hut – object 585 (photo by D. Andrzejczak)

Ryc. 29. Niedoradz, stan. 4, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzut poziomy i profile chaty naziemnej (obiekt 585) oraz obiektów jej towarzyszących

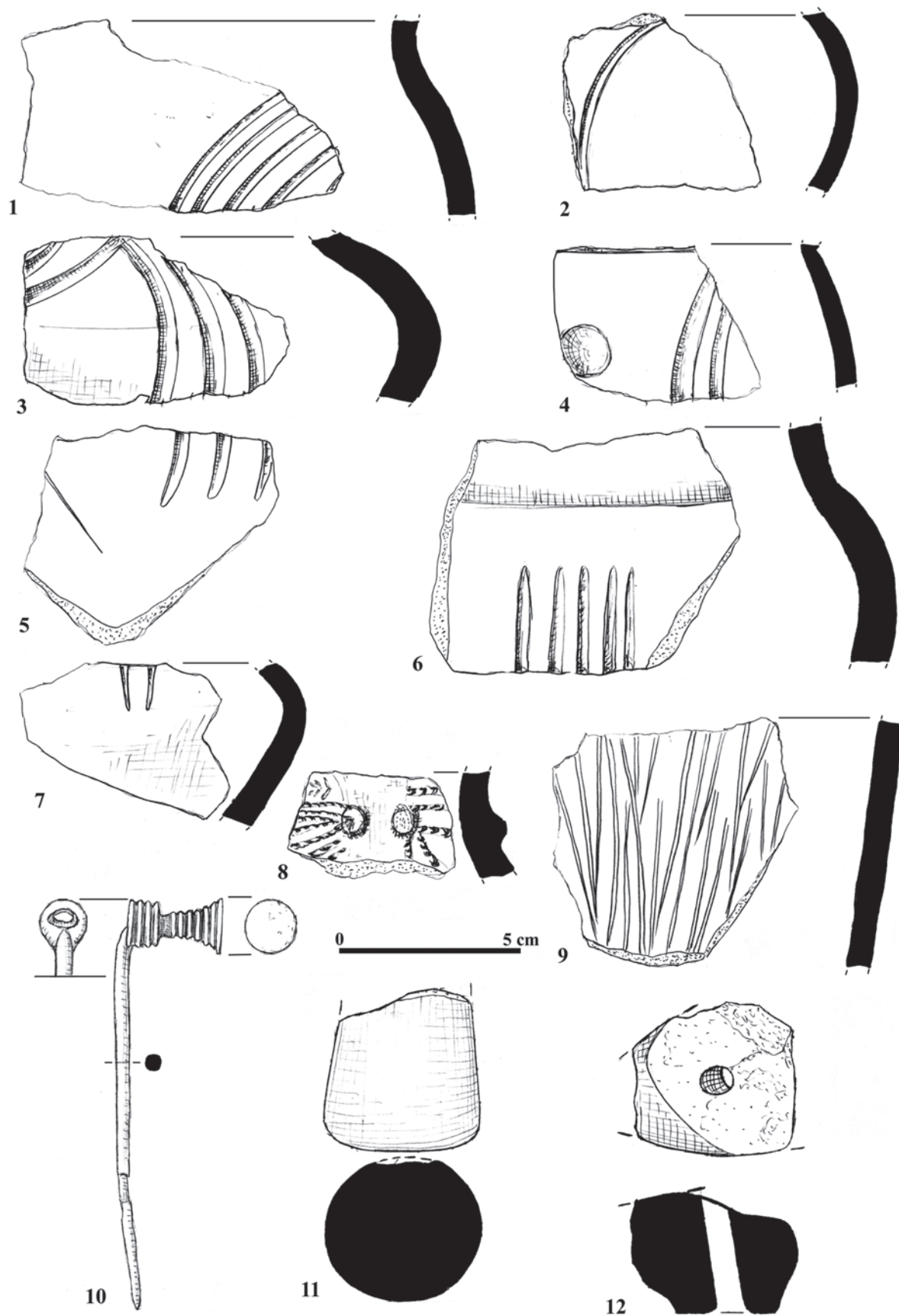
Fig. 29. Niedoradz, site 4, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal view and profiles of the ground hut - object 585 and its auxiliary objects

południowym i północnym, znajdowały się pozostałe nieliczne objekty kultury lużyckiej.

Najbardziej interesująco przedstawiają się relikty chaty halowej (obiekt 585). W rzucie poziomym miała regularny kształt prostokątny (Ryc. 28, 29). Zorientowana była dłuższym bokiem wzdłuż osi NE – SW. Wymiary jej wynosiły: długość – 10,8 m, szerokość – 5,70 m. Szerokość zarysów ścian bocznych wynosiła

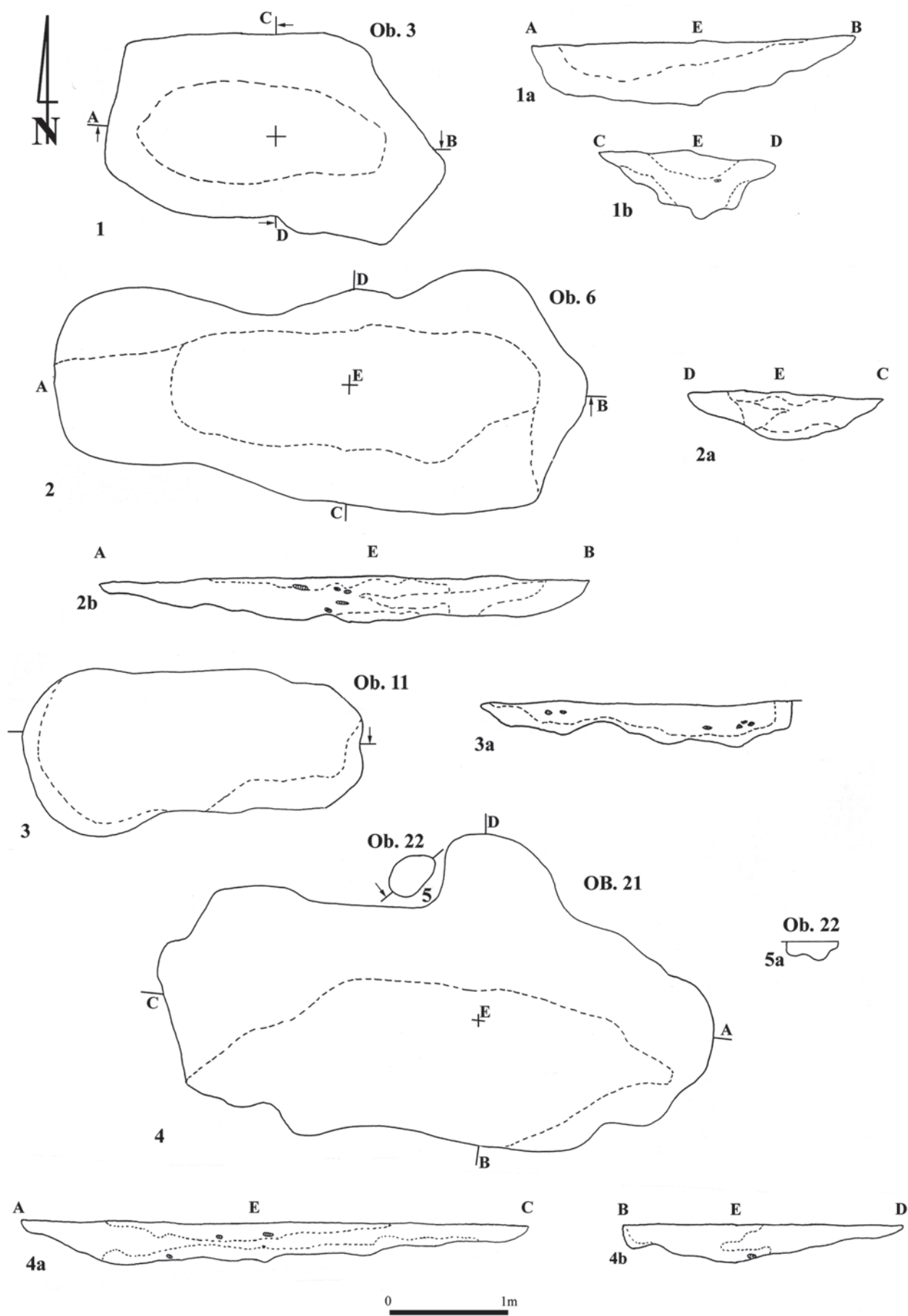
od 0,4 do 0,65 m, a ich głębokość dochodziła do 0,24 m. Brak dołków posłupowych umieszczonych wzdłuż śladów po ścianach świadczy o tym, że przypuszczalnie była ona wzniesiona w konstrukcji zrębowej. Pośrodku ściany północnej znajdowało się wejście o szerokości 1,25 m. Ściany tuż przy wejściu miały szerokość ok. 1 m, tworząc rodzaj ganku. Wnętrze chaty było podzielone na dwie części, z których jedna, mniejsza, zajmowała 1/3 tej powierzchni. Wskazuje na to bardzo wyraźny ślad po ścianie działowej o długości 1,50 m. Wewnątrz chaty natrafiono na cztery objekty nie zawierające materiałów. Dwa, 584 i 586, to zapewne pozostałości po dołkach posłupowych łączących się z konstrukcją dachu. Ich średnice wynosiły ok. 50 cm, a głębokość ok. 20 cm.

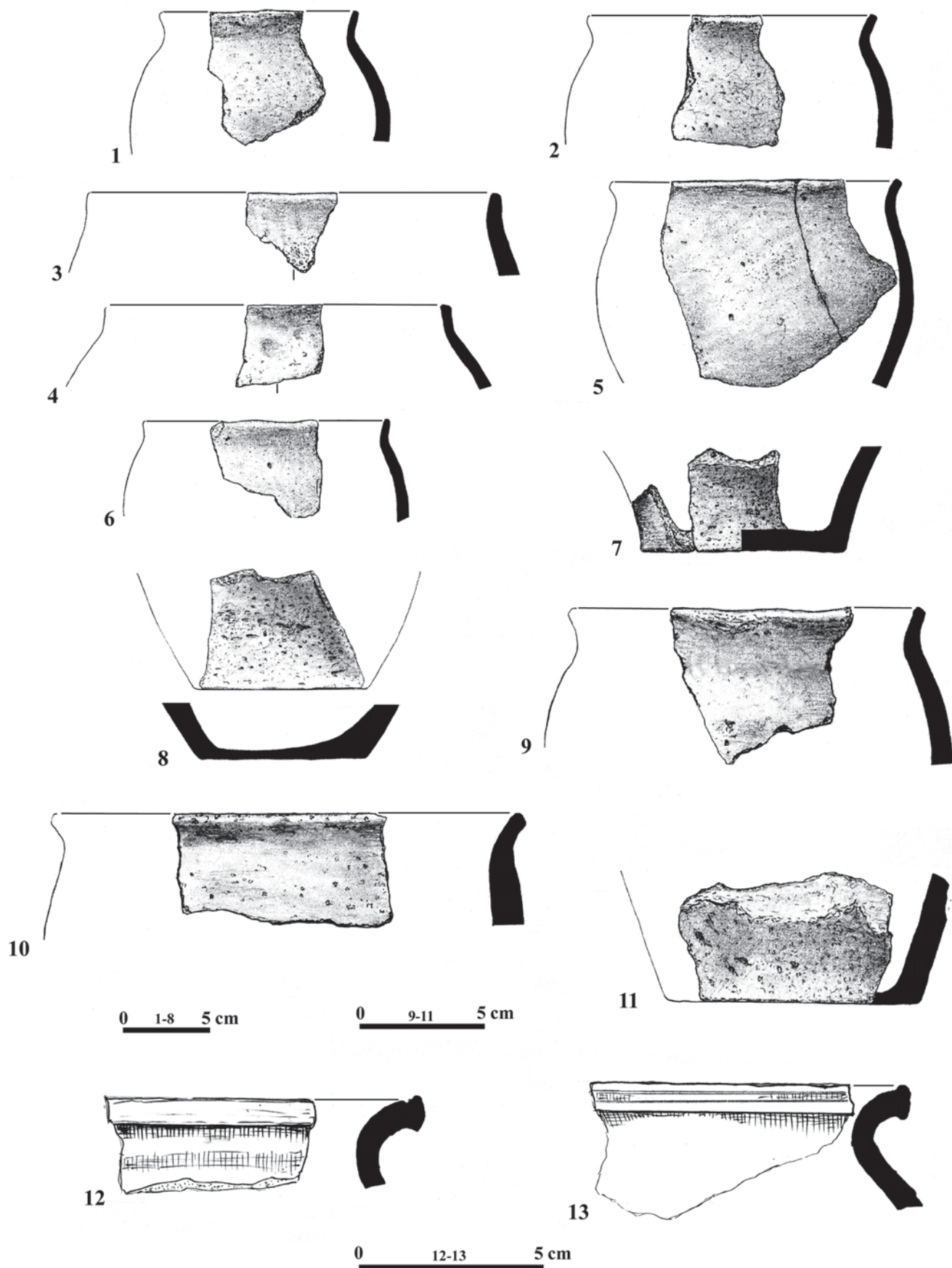
Ryc. 30. Niodoradz, stan. 4, gm. Otyń, woj. lubuskie. Wybór zabytków ruchomych ludności kultury łużyckiej: 1-9 – fragmenty naczyń ornamentowanych; 10 – szpila uszata; 11 – ciężarek tkacki z obiektu 51; 12 – fragm. ciężarka tkackiego (rys. U. Szamałek, J. Kędelska)

Fig. 30. Niodoradz, site 4, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Selection of movable remains of a population of Lusatian culture: 1-9 – fragments of ornamented vessels; 10 – large-ear pin; 11 – weaving weight from object 51; 12 – fragm. of weaving weight (drawing by U. Szamałek and J. Kędelska)

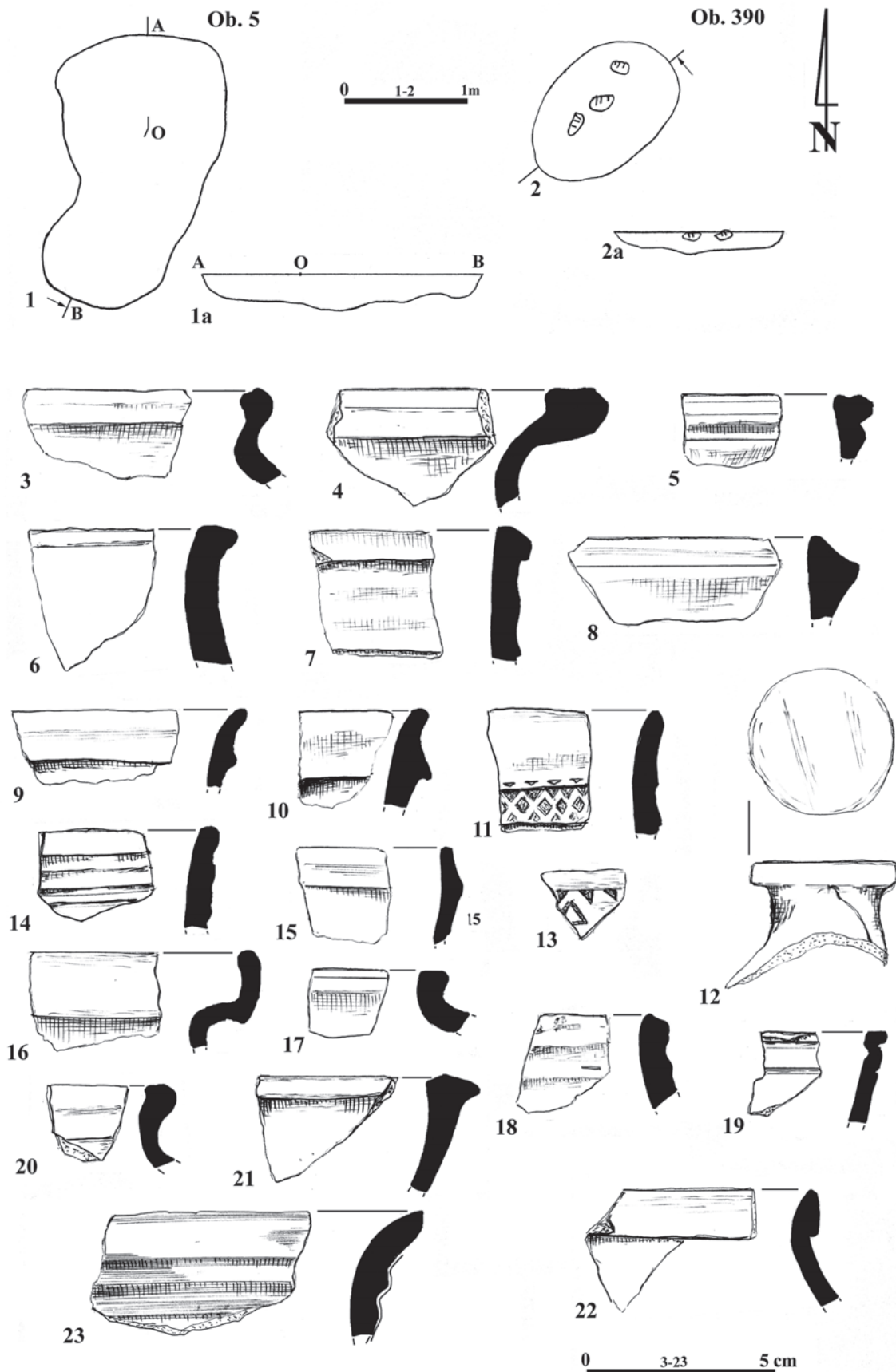
Ryc. 31. Nidoradz, stan. 4, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzuty poziome i przekroje obiektów wczesnośredniowiecznych

Fig. 31. Nidoradz, site 4, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal views and cross-sections of early Medieval objects

Ryc. 32. Nedoradz, stan. 4, gm. Otyń, woj. lubuskie. Fragmenty naczyń wczesnośredniowiecznych (wybór).
1-8 – obiekt 11; 9-11 – obiekt 3; 12-13 – obiekt 442 (rys. H. Augustyniak, J. Kędelska)

Fig. 32. Nedoradz, site 4, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Fragments of early Medieval vessels (selection).
Fig. 1-8 – object 11; 9-11 – object 3; 12-13 – object 442 (drawing by H. Augustyniak and J. Kędelska)

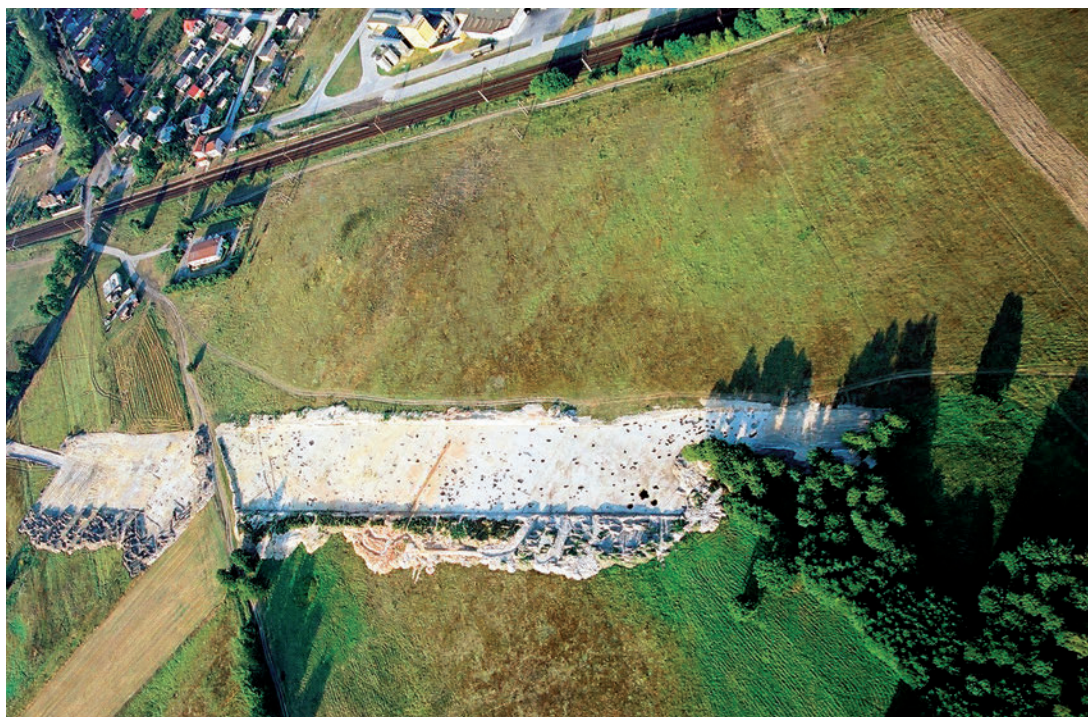

Ryc. 33. Niedoradz, stan. 4, gm. Otyń, woj. lubuskie. 1-2 – rzuty poziome i profile późnośredniowiecznych obiektów; 3-14 – ceramika późnośredniowieczna (wybór), 15-22 – ceramika nowożytna (wybór) (rys. J. Kędelska)

Fig. 33. Niedoradz, site 4, Otyń commune, lubuskie voivodeship. 1-2 – horizontal views and profiles of late Medieval objects; 3-14 – late Medieval ceramics (selection), 15-22 – modern ceramics (selection) (drawing by J. Kędelska)

Ryc. 34. Niedoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska (fot. P. Wolanin)

Fig. 34. Niedoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

Pozostałe obiekty (587 i 588) prawdopodobnie także stanowiły część konstrukcji nośnej, podtrzymującej prawie 61,56 m² powierzchni dachu (Ryc. 28, 29).

Poza wspomnianą chatą halową odsłonięto i wyeksplorowano pozostałości dwóch innych naziemnych konstrukcji mieszkalnych, a ponadto półziemianki, szalasy, jamy magazynowe, jamy śmietnikowe i dołki posłupowe.

W trakcie badań pozyskano 2856 fragmentów naczyń glinianych, z tego z eksploracji obiektów pochodzi 422, a z eksploracji warstwy kulturowej 2434 fragmenty. W materiale tym wyróżniono fragmenty pochodzące z garnków, naczyń wazowatych, miseczek i naczyń sitowatych. Poza ceramiką naczyniową wydobyto cztery fragmenty ciężarków tkackich, jeden fragment formy odlewniczej, szpilę uchata z profilowaną sześciowojową główką, zagiętą do trzonu pod kątem prostym oraz trzy zabytki krzemienne (Ryc. 30).

Podstawą datowania osady w Niedoradzu jest ceramika oraz uchata szpila z brązu. Tego typu szpile występują w literaturze przedmiotu jako szpile typu śląsko-wielkopolskiego i znajdują się w grobach wczesnożytych, na stanowiskach datowanych na III okres epoki brązu (Gardawski, 1979, 56-60, tabl. VI:1, 57). Na podstawie analizy technologiczno-formalnej oraz analogii materiał ceramiczny datuje się na III do IV okresu epoki brązu.

OKRES WCZESNOŚREDNIOWIECZNY

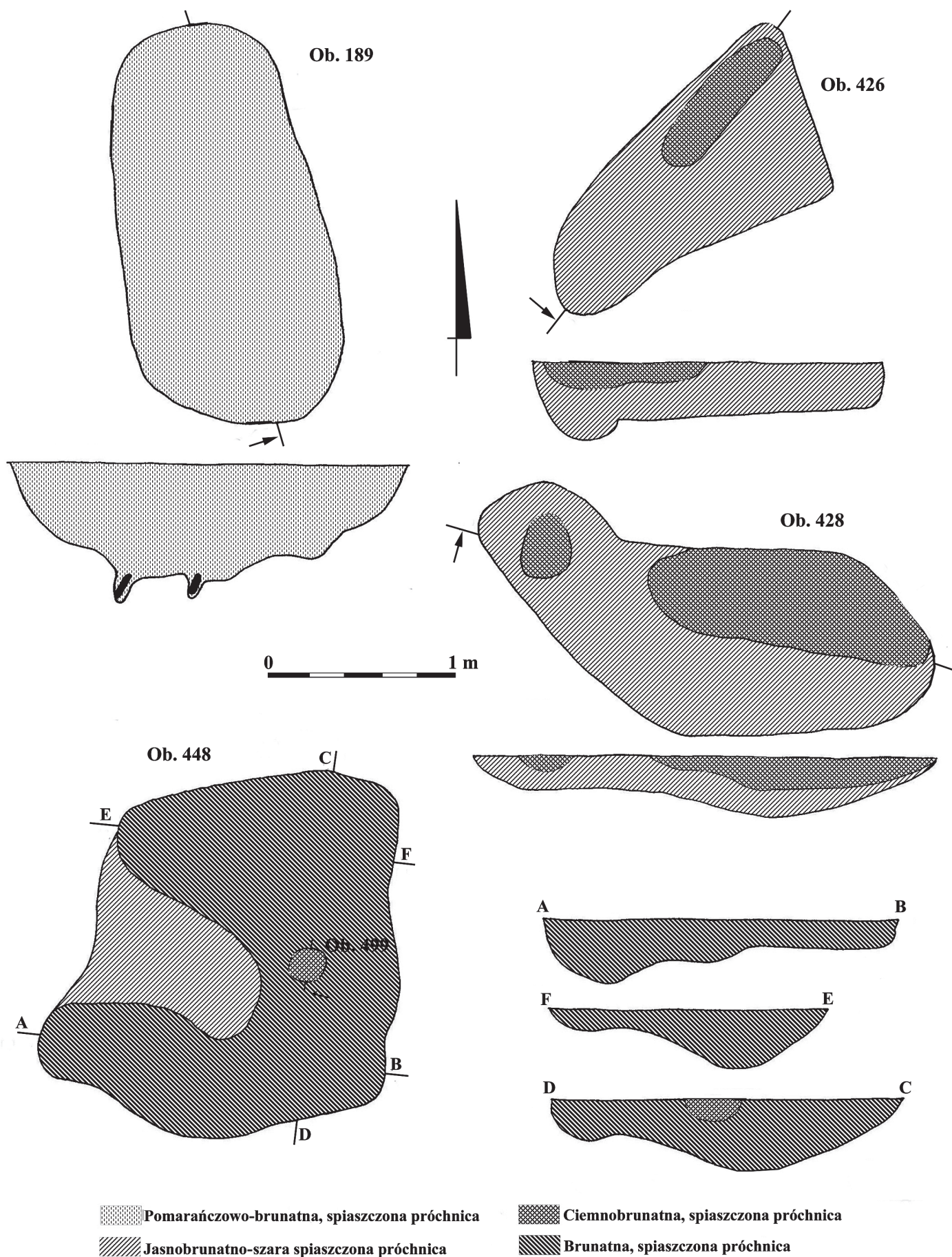
Na badanej osadzie zarejestrowano 11 obiektów wczesnośredniowiecznych. Wystąpiły w dwóch niewielkich skupiskach, w południowej części stanowiska. Większe

zgrupowanie, liczące siedem obiektów, znajdowało się po zachodniej stronie odsłoniętego wykopu, mniejsze, z czterema obiektami, było oddalone od niego ok. 52 m na południowy wschód.

Wśród nich na uwagę zasługuje pięć obiektów owalnych, tzw. wannowatych. Charakteryzują się one stosunkowo dużymi rozmiarami, a ich powierzchnie wynoszą od 3,85 do 11,59 m² (Ryc. 31). Tego typu obiekty najczęściej wiąże się z wczesnośredniowiecznym naziemnym budownictwem mieszkalnym (Ciesielski 2008, 285-292, tam dalsza literatura). Pozostałe odkryte obiekty wczesnośredniowieczne to jamy oraz pojedynczy dołek posłupowy.

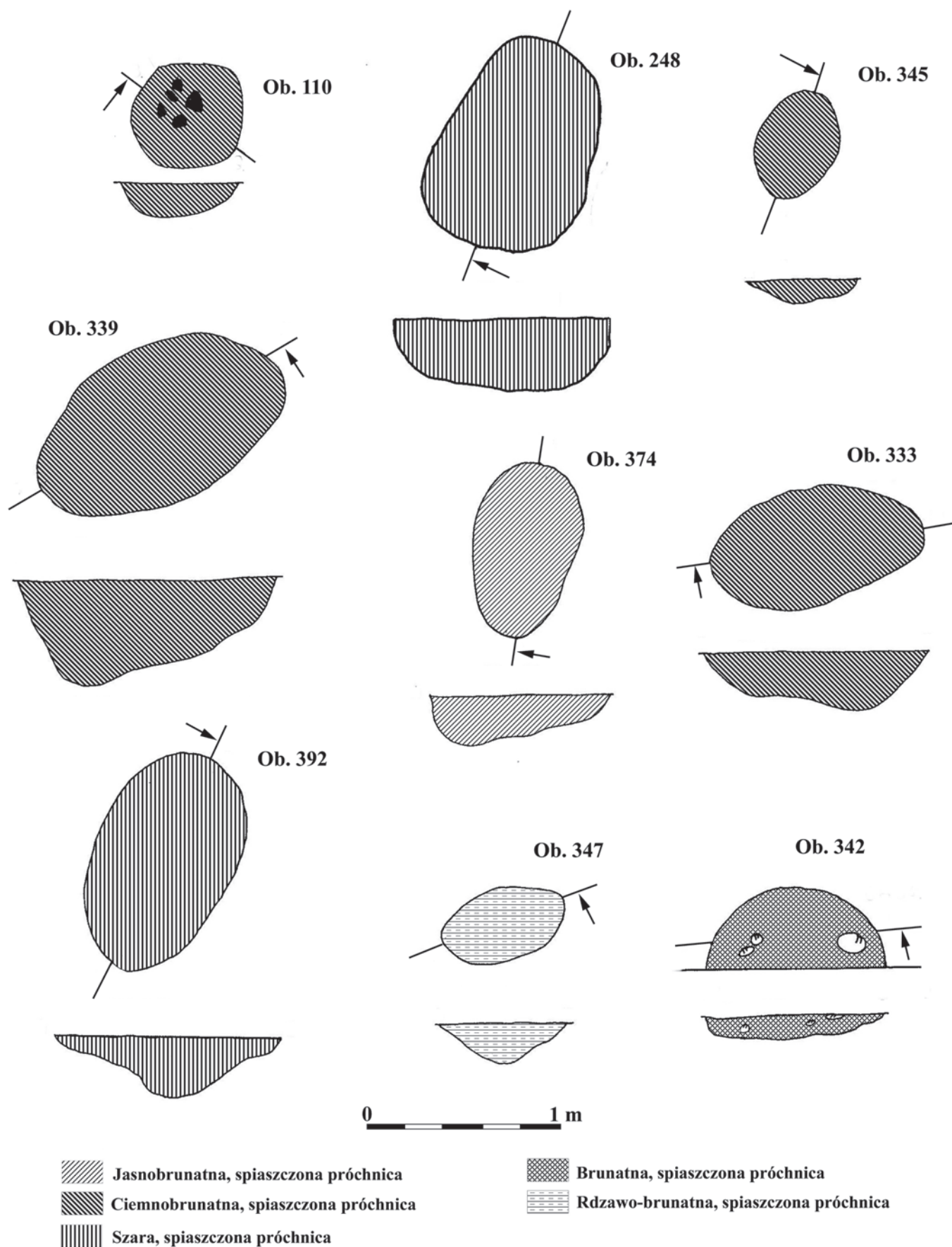
W trakcie badań pozyskano 375 fragmentów naczyń wczesnośredniowiecznych. Technologicznie jest to zbiór jednorodny. Glinę, z której je wykonano schudzo drobno- i średnioziarnistym tłuczniem i piaskiem. Powierzchnia zewnętrzna miała barwę brudną i brudnoszarą, była szorstka i niezdobiona. Powierzchnię zewnętrzną niektórych fragmentów pokrywała siateczka delikatnych spękań, a kilka fragmentów den miało ślady odcisków traw i słomy. Naczynia lepiące były ręcznie, na niektórych wystąpiły ślady przykrawędowego obtaczania. Na żadnym ułamku nie zarejestrowano śladów ornamentyki (Ryc. 32:1-11). Na podstawie analizy technologiczno-formalnej oraz licznych analogii materiał ten należy datować na VII-VIII w.

W wypełniku obiektu 442 natrafiono na fragmenty pochodzące z naczyń całkowicie, silnie i formująco obtaczanych (Ryc. 32:12, 13), które można datować na fazę E-F wczesnego średniowiecza (Dzieduszycki 1982, 190).

Ryc. 35. Niedoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Obiekty kultury łużyckiej pełniące funkcje mieszkalne

Fig. 35. Niedoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Objects of Lusatian culture with dwelling functions

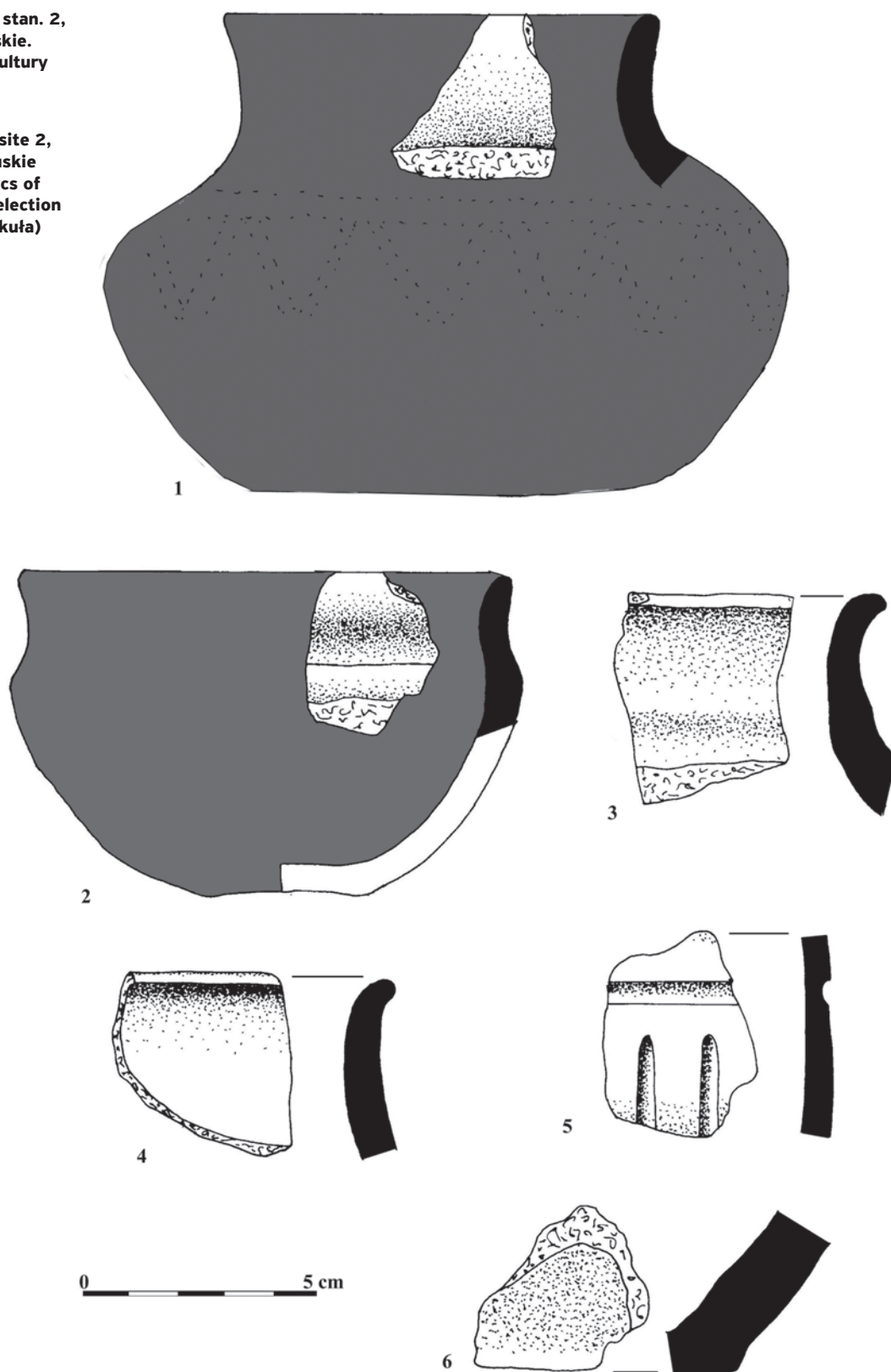

Ryc. 36. Niodoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Paleniska (obiekt 342) oraz jamy gospodarcze z okresu kultury łużyckiej

Fig. 36. Niodoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Fire-places (object 342) and utility hollows from the Lusatian culture period

Ryc. 37. Niedoradz, stan. 2,
gm. Otyń, woj. lubuskie.
Ceramika ludności kultury
łużyckiej – wybór
(rys. R. K. Mikuła)

Fig. 37. Niedoradz, site 2,
Otyń commune, lubuskie
voivodeship. Ceramics of
Lusatian culture – selection
(drawing by R. K. Mikuła)

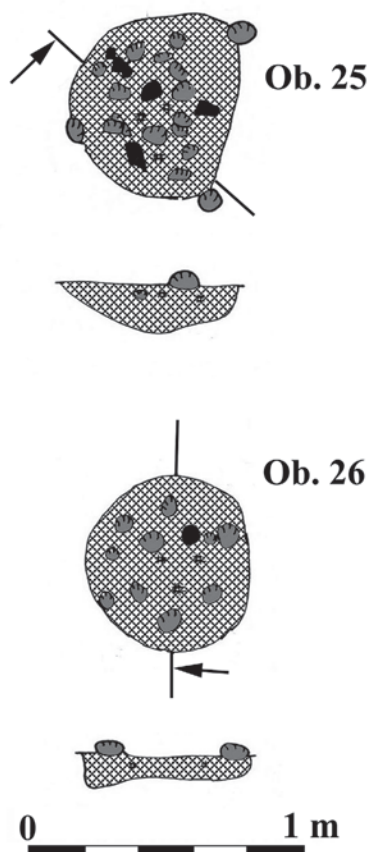
OKRES PÓŹNOŚREDNIOWIECZNY I NOWOŻYTNY

W trakcie badań natrafiono na dwa obiekty o późnośredniowiecznej chronologii. Wystąpiły one na dwóch przeciwległych krańcach stanowiska, obiekt 5 na południu, obiekt 390 na północy. Obiekt 5 był w rzucie

poziomym owalny. Wymiary jego wynosiły: długość – 2,24 m, szerokość – 1,36 m, miąższość – 0,3 m (Ryc. 33:1). Obiekt 390 – palenisko, był w rzucie poziomym owalny, o długości wynoszącej 1,2 m, szerokości – 0,92 m i był zagłębiony w calec na 0,16 m (Ryc. 33:2).

Pozyskano także bogaty ruchomy materiał zabytkowy: 2235 fragmentów naczyń glinianych (Ryc. 33:3-22),

Ryc. 38. Niedoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Obiekty wczesnośredniowieczne – wybór (rys. R. K. Mikuła)

Fig. 38. Niedoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Early Medieval objects – selection (drawing by R. K. Mikuła)

dwa fragmenty kafli piecowych, kulkę glinianą, dwa fragmenty fajek glinianych, w tym jedną z warsztatu Heinricha van Boksela (1700-1730), gliniany przęślik szklwiony, fragment paciorka drewnianego oraz dwa fragmenty gwoździ żelaznych.

Brak stratygrafii nawarstwień kulturowych uniemożliwia ustalenie dokładniejszej chronologii poziomów osadnictwa późnośredniowiecznego i nowożytnego. Na podstawie znalezionych materiałów można datować je tylko ogólnie na okres od 2. poł. XIV do XIX w. Potwierdzeniem osadnictwa średniowiecznego i nowożytnego na gruntach wsi Niedoradz są wzmianki historyczne. Pierwsza, dotycząca samej wsi, pochodzi już z XIV w.

■ NIEDORADZ, STANOWISKO 2, AZP 63-15/24, GM. OTYŃ, WOJ. LUBUSKIE

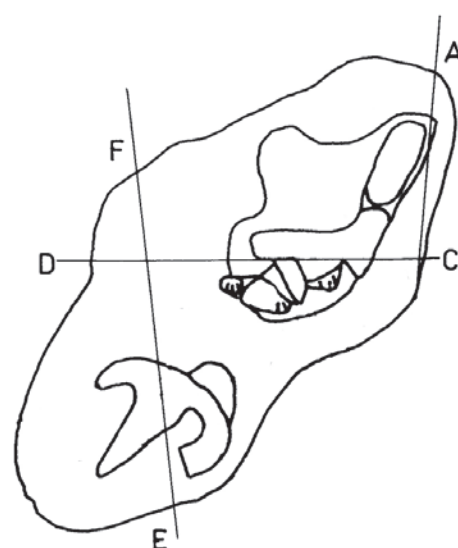
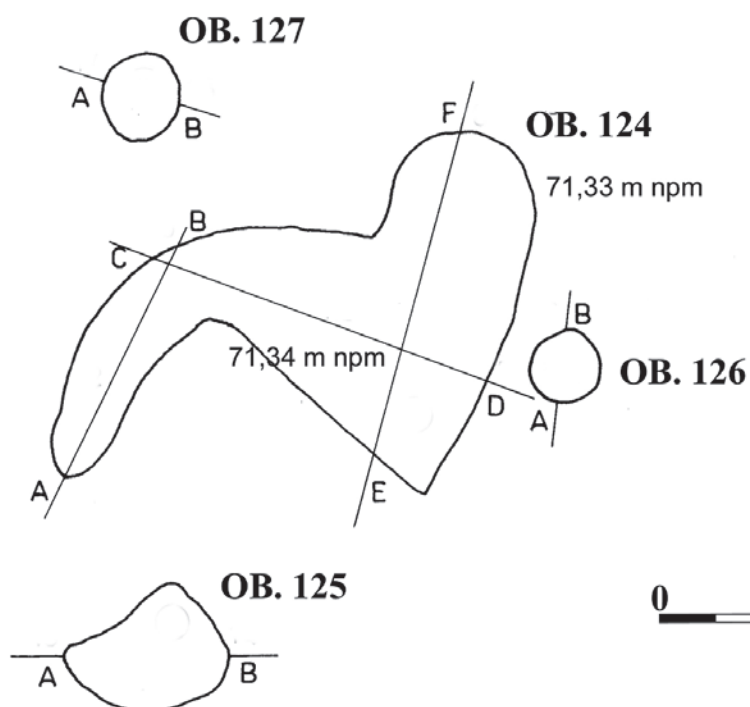
Stanowisko 2 położone jest na obszarze falistych wyniesień o różnokierunkowej, umiarkowanej ekspozycji okrężnej, w bezpośredniej odległości od wsi Niedoradz, w kierunku na zachód od miejscowości i nitki trasy kolejowej Zielona Góra – Głogów. Północną granicę stanowiska wyznacza, idąca w poprzek, droga lokalna

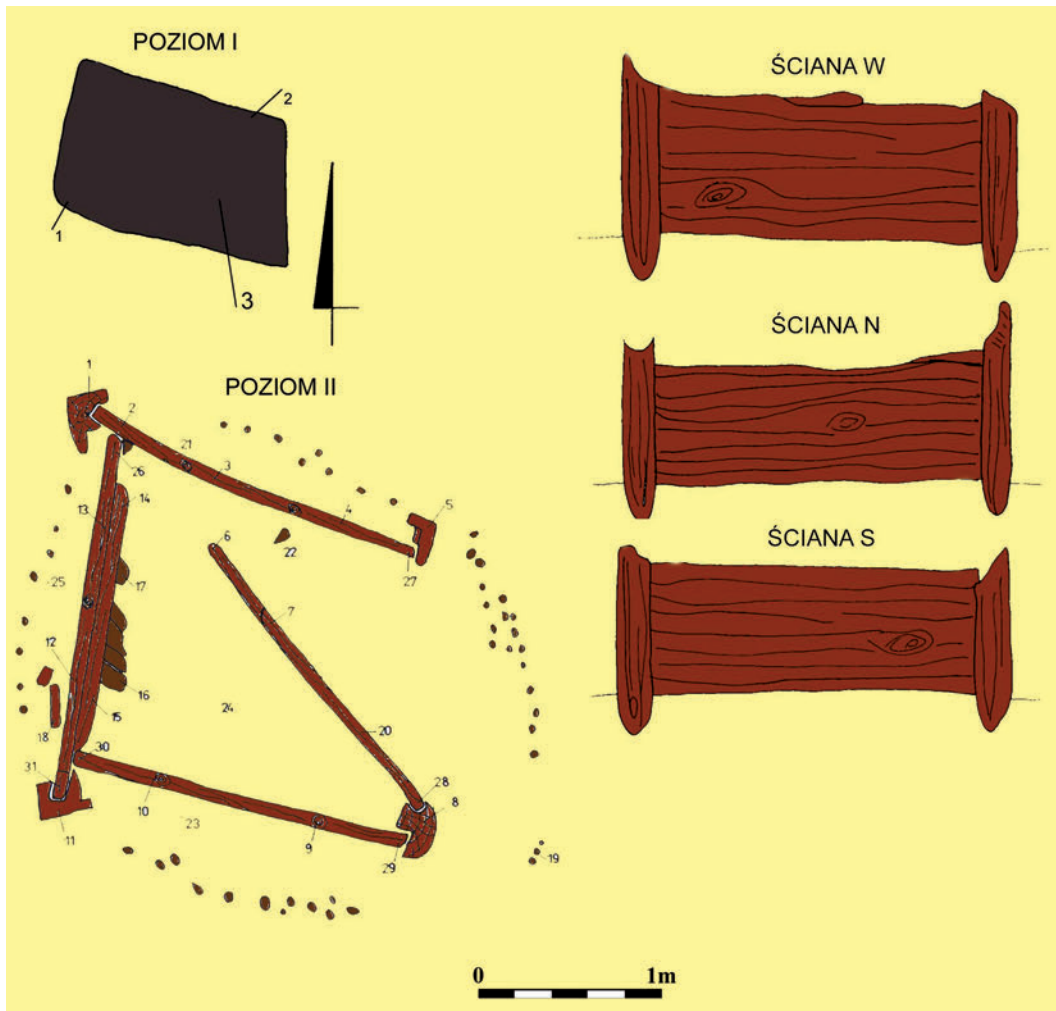
Ryc. 39. Niedoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzut poziomy kompleksu piecowego. (rys. R. K. Mikuła)

Fig. 39. Niedoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal view of the furnace complex (drawing by R. K. Mikuła)

POZIOM I

POZIOM II

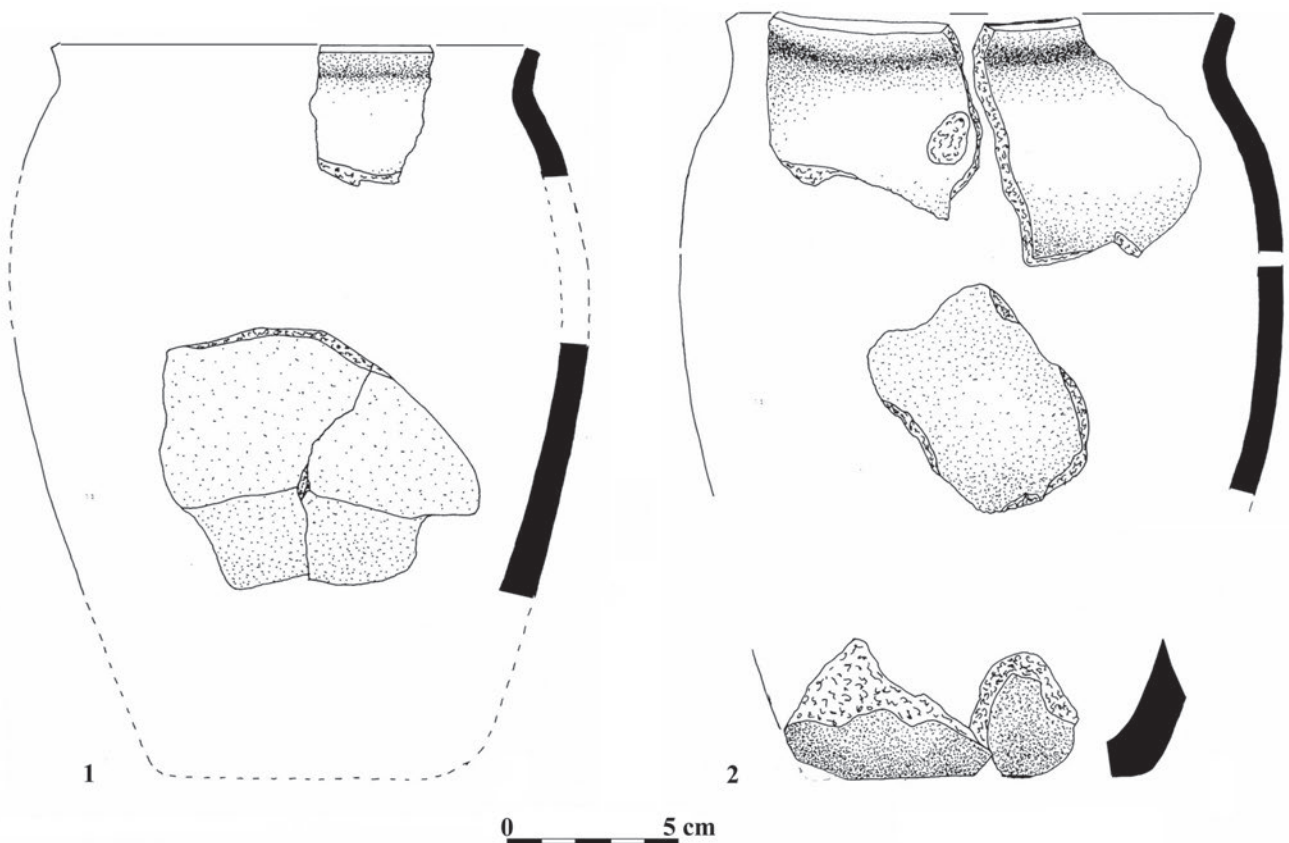

Ryc. 40. Niedoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzut poziomy i przekroje obiektu 401. (rys. R. K. Mikuła)

Fig. 40. Niedoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Horizontal view and cross-sections of object 401 (drawing by R. K. Mikuła)

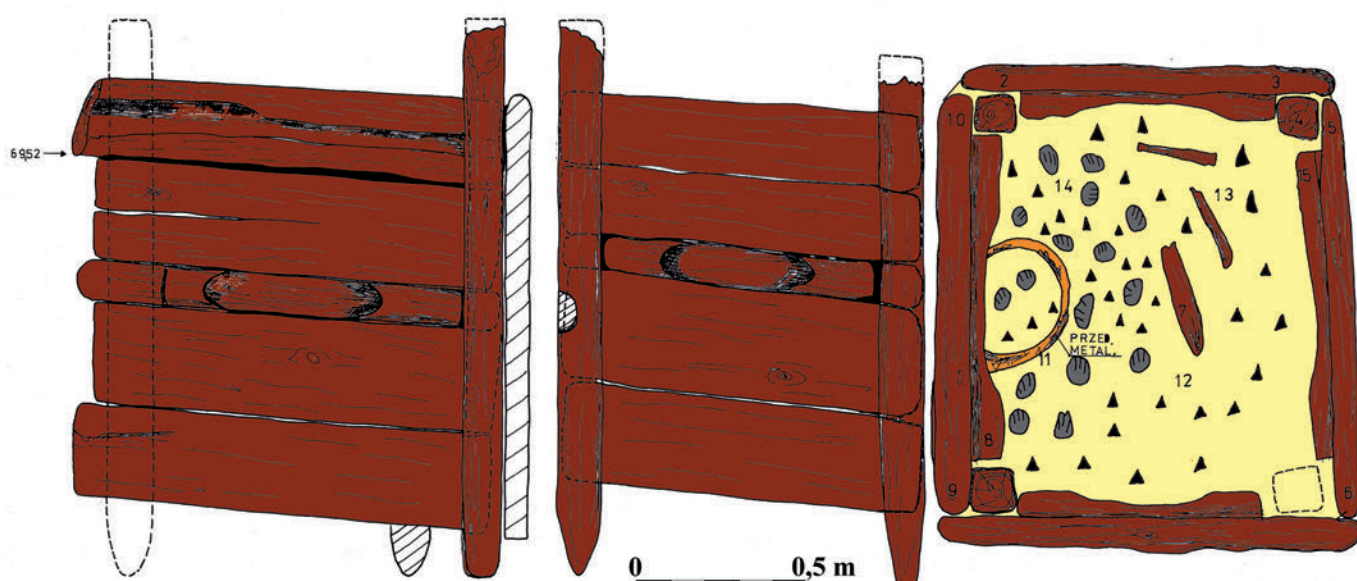
Ryc. 41. Niedoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Naczynia wczesnośredniowieczne (wybór): 1 - obiekt 25; 2 - obiekt 26 (rys. R. K. Mikuła)

Fig. 41. Niedoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Early Medieval vessels (selection). 1 - object 25; 2 - object 26 (drawing by R. K. Mikuła)

Ryc. 42. Niedoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rzut I poziomu obiektu 570 (fot. R. K. Mikuła)

Fig. 42. Niedoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. View of the 1st level of object 570 (photo by R. K. Mikuła)

Niedoradz – Zatonie, południową natomiast strefa podmokłych gleb bagienno – piaszczystych oraz stanowisko Niedoradz 3 (Ryc. 34). Na powierzchni zalegają piaski z domieszką żwirów o różnej granulacji.

W trakcie kampanii archeologicznej przebadano obszar o powierzchni wynoszącej 203,19 ara, odkryto i wyeksplorowano 811 obiektów. Na podstawie ich wartości kulturowej wydzielono trzy fazy użytkowania stanowiska (Mikuła 2006, 12-15).

OSADNICTWO LUDNOŚCI KULTURY ŁUŻYCKIEJ

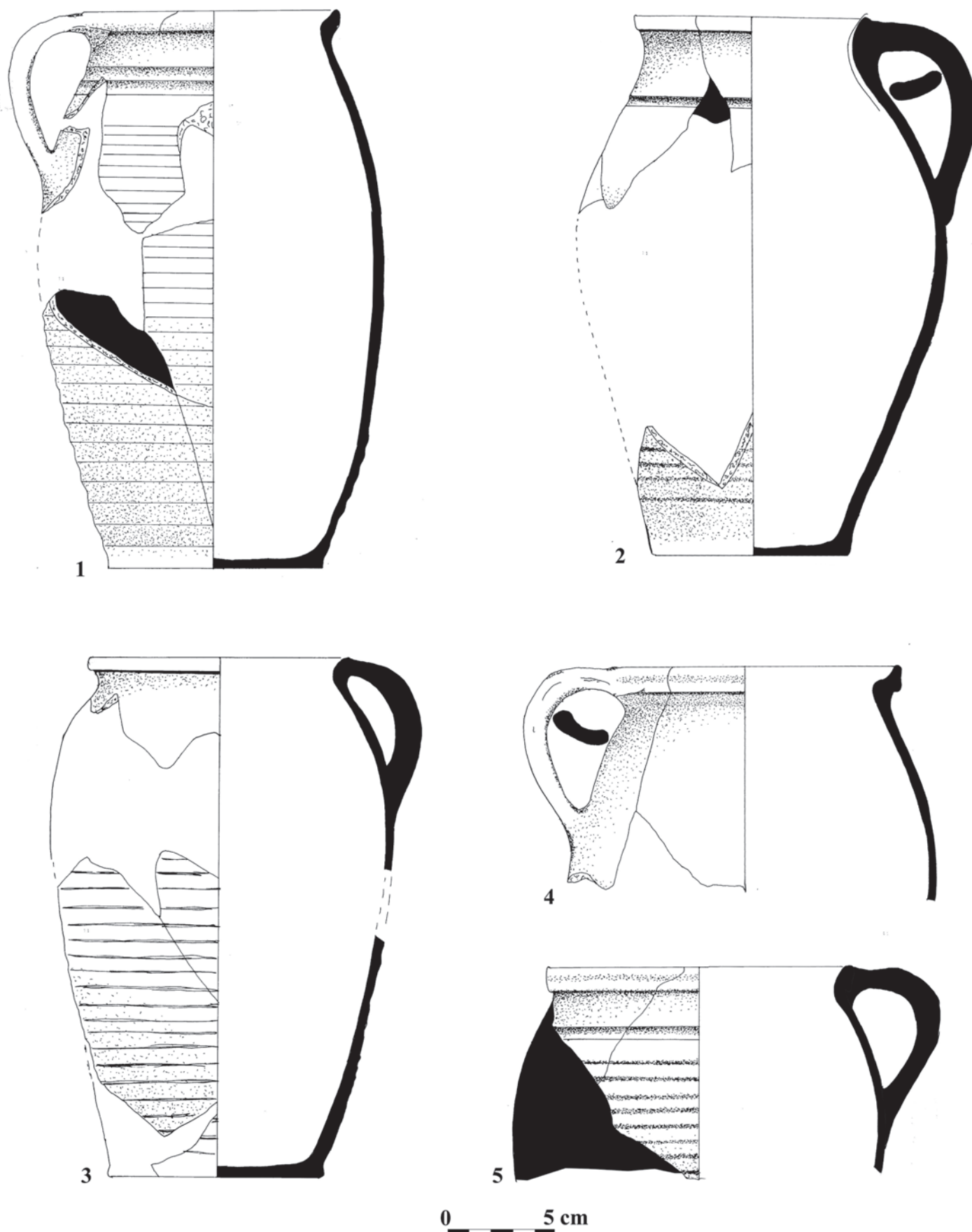
Z osadnictwem kultury łużyckiej na stanowisku wiąże się 48 obiektów oraz relikty nawarstwień kulturowych. Pośród obiektów wyróżniono półziemianki (Ryc. 35), jamy gospodarczo-zasobowe, piwniczki, paleniska oraz dolki posłupowe (Ryc. 36). Obiekty łużyckie, podobnie

Ryc. 43. Niedoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Rekonstrukcja ściany N i E konstrukcji oraz widok z góry poziomu II obiektu 570 (rys. R. K. Mikuła)

Fig. 43. Niedoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Reconstruction of the N and E wall of the structure and aerial view of the 2nd level of object 570 (drawing by R. K. Mikuła)

jak ruchomy materiał zabytkowy, koncentrowały się w centralnej i południowej partii badanego terenu.

W trakcie badań pozyskano łącznie 651 fragmentów ceramiki łużyckiej, z czego 146 pochodziło z obiektów, a 505 z eksploracji nawarstwień kulturowych. Analizowany materiał ceramiczny był dość mocno rozdrobniony. W większości fragmenty ceramiki przedstawiały mało atrakcyjne, deskrypcyjnie partie brzuśców. Prócz nich znalazły się jednak fragmenty z partii wylewów oraz den, które następnie podzielono typologicznie (Ryc. 37).

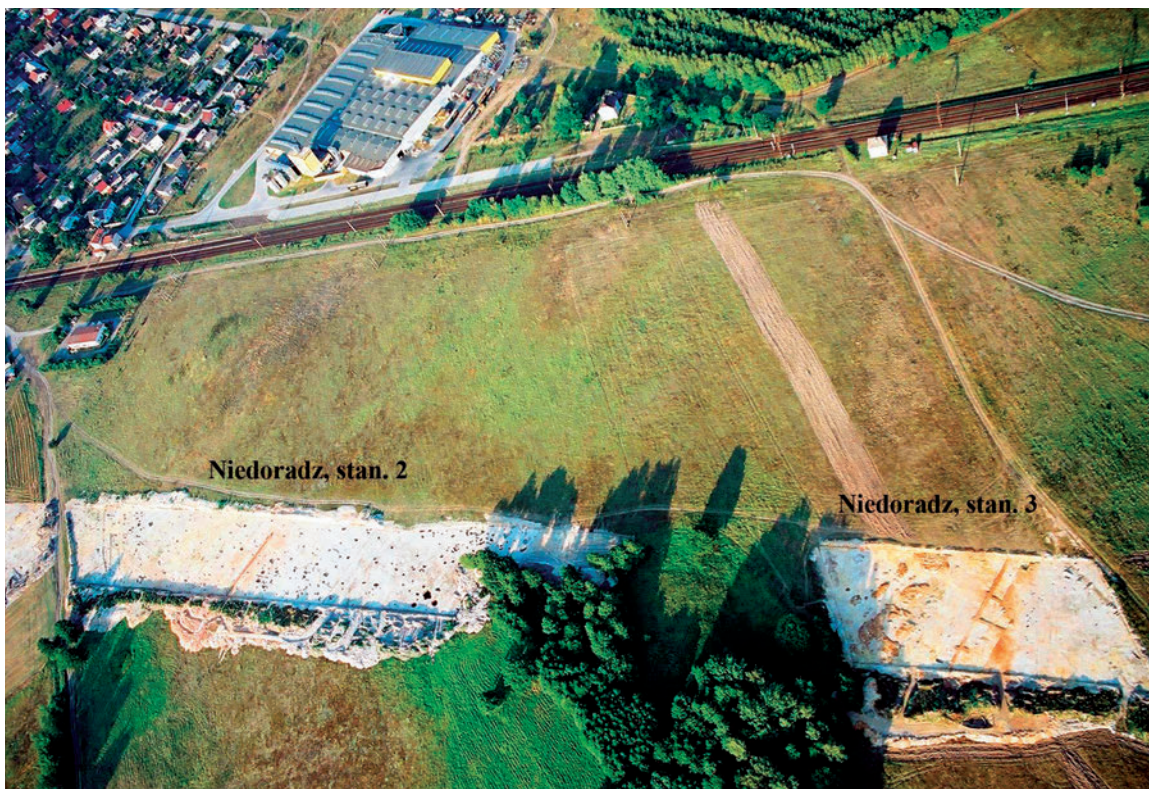

Ryc. 44. Niodoradz, stan. 2, gm. Otyń, woj. lubuskie. Fragmenty naczyń pozyskane z eksploracji obiektu 570 – wybór (rys. R. K. Mikuła)

Fig. 44. Niodoradz, site 2, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Fragments of vessels obtained from exploration of object 570 – selection (drawing by R. K. Mikuła)

Ryc. 45. Niedoradz, stan. 3, gm. Otyń, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska (fot. P. Wolanin)

Fig. 45. Niedoradz, site 3, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

Chronologię osady ludności kultury łużyckiej, z braku innych datowników, oparto na podstawie analizy materiału ceramicznego. Jej ramy funkcjonowania ustalono na III/IV okres epoki brązu – wczesną epokę żelaza (fazę Ha C).

RELIKTY OSADNICTWA WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO

Ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego na stanowisku w Niedoradzu reprezentują cztery obiekty oraz 229 fragmentów naczyń ceramicznych. Wśród obiektów wyróżniono dwa paleniska, relikty pieca oraz studnię.

Oba paleniska (obiekt 25 i 26) wystąpiły w niewielkiej od siebie odległości. W rzucie poziomym były owalne, w przekroju nieckowate i asymetrycznie schodkowate. Wypełniska ich stanowiła jasnobrunatna i brunatna, spiaszczona próchnica zawierająca warstewki spalenizny. Ich wymiary były zbliżone i wynosiły: długość – 0,66; 0,64 m, szerokość – 0,58; 0,60 m, miąższość – 0,28; 0,11 m (Ryc. 38).

Interesująco przedstawia się obiekt 124, będący prawdopodobnie reliktem kopułowego pieca chlebowego. Towarzyszyły mu dołki postłupowe (obiekty 125-127), tworzące jeden zespół piecowy. Zarysował się na poziomie calca, w rzucie poziomym miał kształt nieregularny, na drugim poziomie eksploracyjnym przybrał kształt nieregularnego owalu, zorientowanego wzdłuż osi NE-SW. W przekroju obiekt miał kształt asymetrycznie schodkowaty. Wypełnisko jego stanowiła brunatna

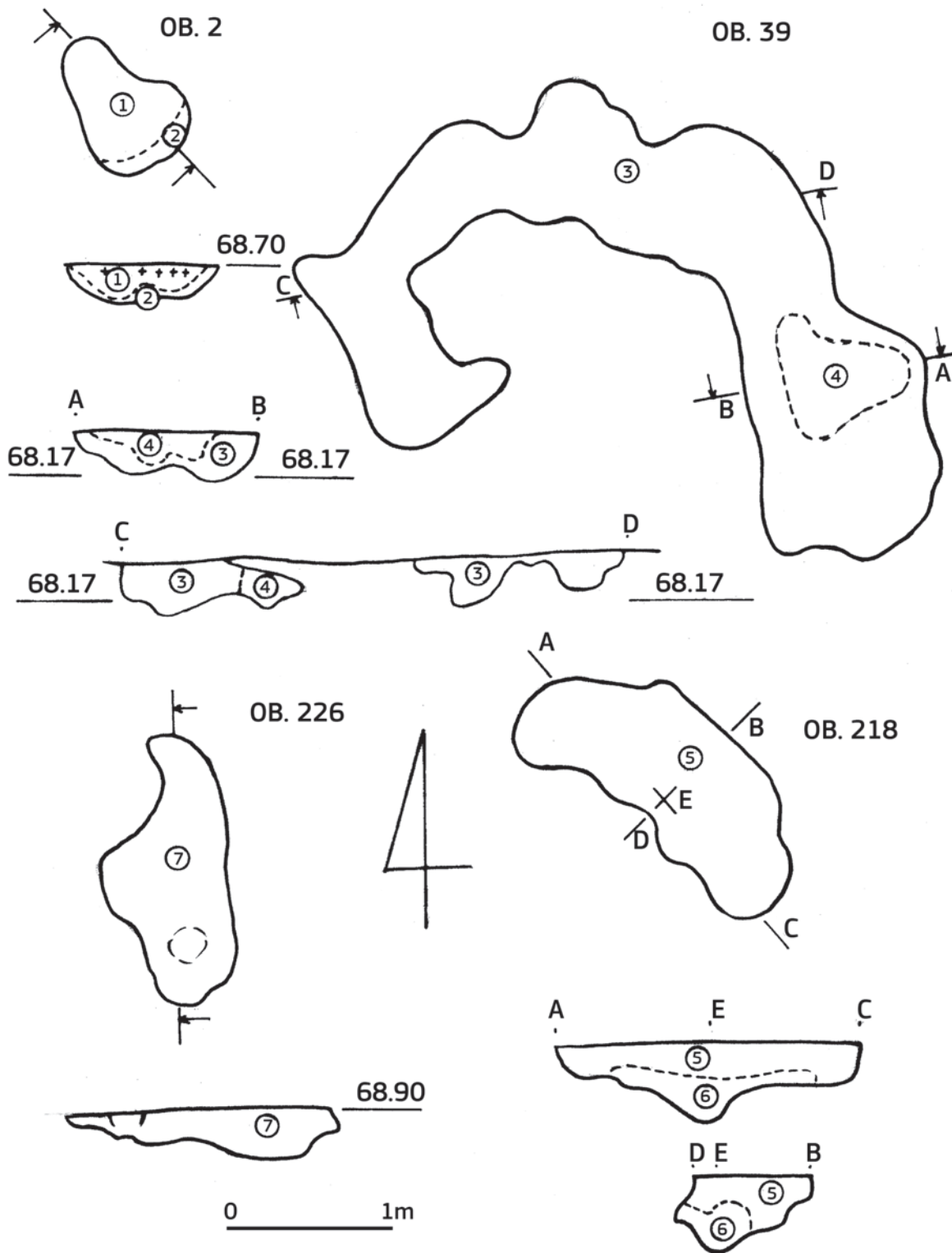
próchnica z licznymi wtrętami warstewek spalenizny oraz rumoszem polepy pochodzącym z zawalonej kopuły pieca. W północno-zachodniej partii obiektu zachowała się część ściany konstrukcji usytuowanej na planie półkolisto-owalnym (Ryc. 39).

W południowej partii wykopu natrafiono na relikty studni drewnianej (obiekt 401). Zbudowana była w technice sumikowo-łatkowej. Składała się z czterech pionowo wbitych słupów, które podtrzymywały od zewnątrz ścianki czterech poziomo leżących dranic. Wymiary zachowanej konstrukcji wynosiły 1,15 × 1,2 m. Wymiary poszczególnych dranic wynosiły ok. 0,95 × 0,6 × 0,08 m, a średnice przekrojów pilotów ok. 0,14 m (Ryc. 40).

W trakcie badań pozyskano 310 fragmentów wczesnośredniowiecznych naczyń glinianych, w większości mocno rozdrobnionych. Pochodzą z naczyń lepionych ręcznie i niekiedy przykrawędnie obtaczanych (Ryc. 41). Na podstawie analizy technologiczno-formalnej datowano je na fazę B wczesnego średniowiecza (650-800 n.e.).

OKRES PÓŻNOŚREDNIOWIECZNO- NOWOŻYTNY

Osadnictwo późnośredniowieczne i nowożytne koncentrowało się w północnej i, w mniejszym stopniu, centralnej partii badanego terenu. Odkryto 17 obiektów z powiązanych z tym okresem. Do najciekawszych należy zaliczyć relikty studni/latryny (obiekt 570). Zarysowała się ona na poziomie calca w postaci w miarę regularnego

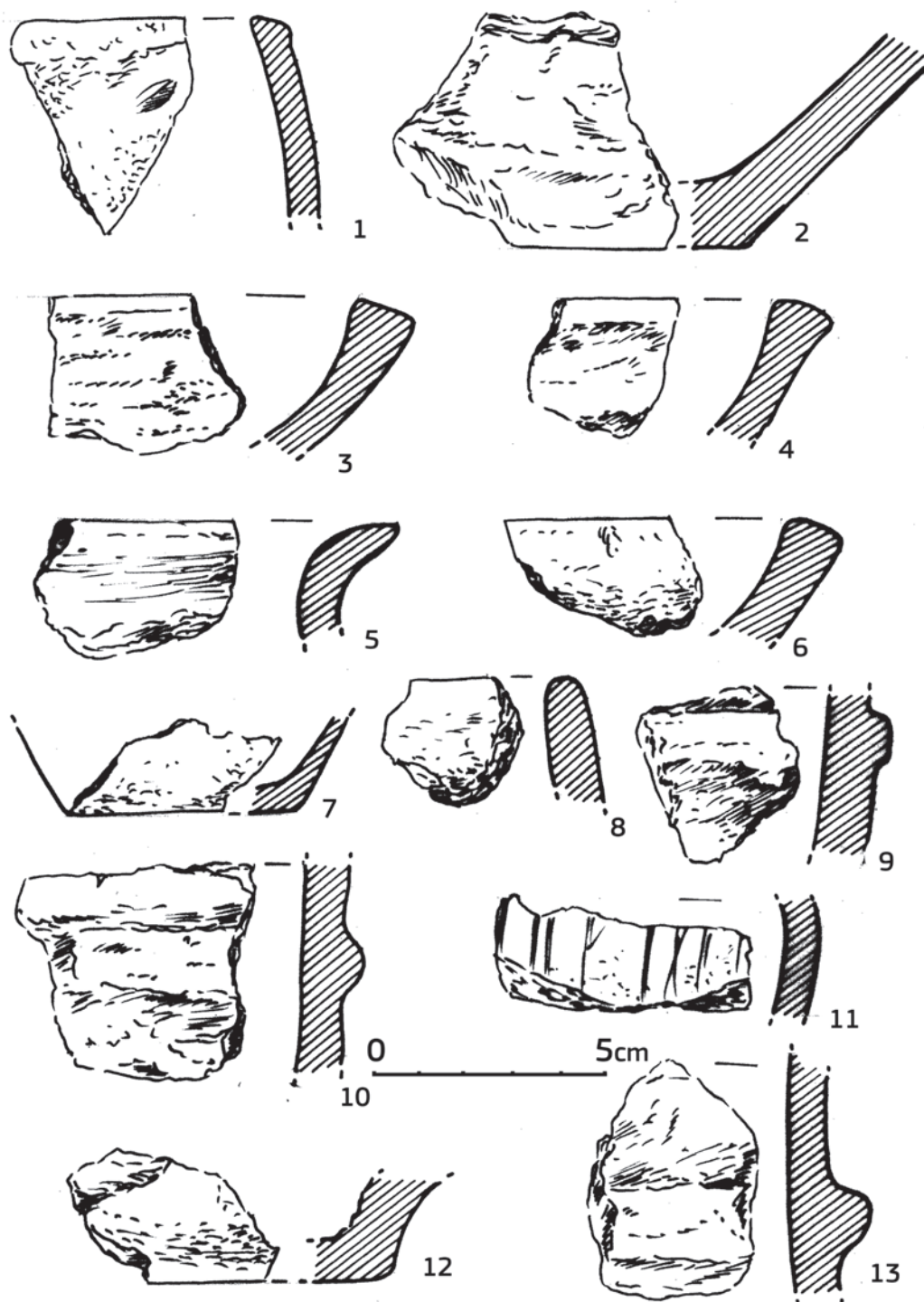

Ryc. 46. Niodoradz, stan. 3, gm. Otyń, woj. lubuskie. Obiekty łużyckie: 1. brązowoszara próchnica, ciemnobrązowa próchnica, ciemnoszara próchnica, żółty piasek, węgle drzewne, żelaziste wytrącenia; 2. pomarańczowy piasek, rdzawe wytrącenia; 3. rdzawa spiaszczona próchnica, przemieszana, szara próchnica, jasno szary piasek, węgle drzewne; 4. szara próchnica, rdzawa, spiaszczona próchnica, węgle drzewne, jasnożółty piasek; 5. jasnobrązowoszara próchnica, jasnożółty piasek, żelaziste wytrącenia; 6. ciemnoszara próchnica, jasnoszarozółty piasek, żelaziste wytrącenia, próchnica pochodzenia roślinnego; 7. ciemnoszaropróchnica, szara próchnica, jasnoszara próchnica, jasnożółty piasek (rys. A. Uciechowska-Gawron)

Fig. 46. Niodoradz, site 3, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Lusatian objects: 1. brown grey humus, dark brown humus, dark grey humus, yellow sand, wood coals, ferruginous precipitations; 2. orange sand, rusty precipitations; 3. rusty sandy humus, mixed, grey humus, light grey sand, wood coals; 4. grey humus, rusty sandy humus, wood coals, light yellow sand; 5. light brown grey humus, light yellow sand, ferruginous precipitations; 6. dark grey humus, light grey yellow sand, ferruginous precipitations, vegetable humus; 7. dark grey humus, grey humus, light grey humus, light yellow sand (drawing by A. Uciechowska-Gawron)

Ryc. 47. Niedoradz, stan. 3, gm. Otyń, woj. lubuskie. Ceramika ludności kultury łużyckiej – wybór (rys. A. Uciechowska-Gawron)

Fig. 47. Niedoradz, site 3, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Ceramics from a population of Lusatian culture – selection (drawing by A. Uciechowska-Gawron)

owalu. Po zdjęciu ok. 0,1 m nawarstwień odsłonięto konstrukcję drewnianą obiektu. Zachowały się prawie całkowicie trzy prostokątne ściany oraz niekompletna ściana czwarta konstrukcji kasetowej. Skrzynka ta stanowiła dość regularny czworokątny kształt w poziomie i pionie o wymiarach całkowitych dranic ok. 1,5 × 1,3 × 1,5 m. W każdej ze ścian zachowały się po cztery sosnowe dranice o wymiarach ok. 1,2 × 0,4 × 0,08 m każda. Wewnętrzne kąty ścian konstrukcji przylegały do czterech pilotów, których długości wynosiły po ok. 1,65 m (Ryc. 42, 43).

Na podstawie analizy dendrochronologicznej, którą wykonał prof. M. Krąpiec z Katedry Stratygrafii i Geologii Regionalnej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, obiekt wydatowano na koniec XVIII w. – początek XIX w. W trakcie eksploracji obiektu pozyskano 3902 fragmenty naczyń, sześć fragmentów szkła, 33 fragmenty pokonsumpcyjnych odpadków kości zwierzęcych, 13 fragmentów metali, wśród których udało się wydzielić część żelaznej obejmy wiadra lub beczki, okrągłą, mosiężną blaszkę, płasko sklepaną, a także mosiężny dzwonek (Ryc. 44). Z latryny pochodziły również

Ryc. 48. Niedoradz, stan. 3, gm. Otyń, woj. lubuskie. Drewniana samołówka – obiekt 179 (fot. A. Uciechowska-Gawron)

Fig. 48. Niedoradz, site 3, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Wooden fish trap – object 179 (photo by A. Uciechowska-Gawron)

źródła przyrodnicze w postaci fragmentów kory drzewnej, szyszek, skorupki orzechów.

▪ NIEDORADZ, STAN. 3, AZP 63-15/25, GM. OTYŃ, WOJ. LUBUSKIE

Stanowisko zlokalizowane jest na południowy zachód od zabudowań wsi Niedoradz. Od północy graniczy ze stanowiskiem Niedoradz 2. Jest ono najbardziej wysunięte na południe ze stanowisk zgrupowanych na obszarze inwestycji przy miejscowości Niedoradz. Położone jest na wyniesieniu, od zachodu przylegającym do rozległego terenu porośniętego drzewami liściastymi i krzakami, będącego wyschniętym bagnem. Badania objęły podstawę stoku jego zachodniego skraju, zgodnie z wytyczonym pasem drogowym (Ryc. 45). Na obszarze stanowiska zalegają piaszczyste osady związane ze zlodowaceniem Wisły.

W trakcie prac przebadano łącznie obszar 68,25 ara, odsłaniając 234 obiekty. Większość obiektów była mocno zniszczona przez prace rolne i nie zawierała materiału zabytkowego, co uniemożliwiało ich określenie funkcjonalne i kulturowe. Pozyskano łącznie 1542 fragmenty ceramiki, trzy fragmenty kafli płytowych, fragment cybucha fajki jednorodnej i wiór krzemienisty. Po analizie materiału ruchomego wydzielono pięć faz użytkowania stanowiska (Uciechowska-Gawron 2006, 9-10).

Ryc. 49. Niedoradz, stan. 3, gm. Otyń, woj. lubuskie. Drewniana samołówka – obiekt 179 (fot. A. Uciechowska-Gawron)

Fig. 49. Niedoradz, site 3, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Wooden fish trap – object 179 (photo by A. Uciechowska-Gawron)

OSADNICTWO LUDNOŚCI KULTURY ŁUŻYCKIEJ

Ślady osadnictwa kultury łużyckiej wystąpiły w dwóch skupiskach: w północnej i centralnej partii badanego terenu. Zarejestrowano łącznie 10 obiektów zawieranych z tą fazą. Biorąc pod uwagę kryterium funkcji, wyróżniono wśród nich: obiekt mieszkalny – szałas, palenisko, dołek posłupowy oraz siedem obiektów o nieustalonej funkcji (Ryc. 46).

Z opisywanego stanowiska pochodzą 152 fragmenty ceramiki łużyckiej. Zdecydowaną większość z nich (97 fragmentów) znaleziono w obiektach. Materiał jest bardzo mocno rozdrobniony, a powierzchnie zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne, bardzo mocno zniszczone. W zestawie cech określających technologię naczyń wyraźnie dominuje domieszka średnioziarnistego tłuczka, wygładzona i szorstka powierzchnia zewnętrzna naczyń (chropowata wystąpiła jedynie w przypadku sześciu fragmentów). Barwa wypału jest jasnobrązowa lub popielatoszara. Dominują naczynia średniościenne (0,6-1,0 cm).

Znalezione fragmenty pochodzą od garnków jajowatych i esowatych, mis w kształcie wycinka kuli o lekko pogrubianych krawędziach wylewów i amfory (Ryc. 47).

Opisywana ceramika charakteryzuje się obecnością cech technologicznych i stylistycznych, wyrażonych w formie i ornamentyce, typowych dla wczesnej fazy rozwojowej kultury łużyckiej. Zespoły o takich cechach datuje się na III – IV okres epoki brązu.

Ryc. 50. Zakęcie, stan. 1, gm. Otyń, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska (fot. P. Wolanin)

Fig. 50. Zakęcie, site 1, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

OKRES PRADZIEJOWY

Część materiału ceramicznego (46 fragmentów), ze względu na znaczny stopień zniszczenia powierzchni, nie została bliżej określona chronologicznie. Występują tu fragmenty naczyń o powierzchniach przeważnie szorstkich, czasem noszących ślady obmazywania wiechem, rzadko zaś wygładzonych. Ceramika starożytna wystąpiła przede wszystkim „luźno” w warstwie akumulacyjnej i na stopie calca, a także w trzech obiektach. Do materiału o chronologii starożytnej zaliczono także wiór krzemienisty o retuszowanych krawędziach, wykonany z krzemienia bałtyckiego.

OKRES WCZESNOŚREDNIOWIECZNY

Do fazy wczesnośredniowiecznej zaliczono trzy obiekty (38, 106 i 160), zlokalizowane w części centralnej i południowo-zachodniej wykopu oraz 23 fragmenty naczyń ceramicznych. Wśród obiektów wyróżniono dołek postłupowy, jamę zasobową i obiekt o nieokreślonej funkcji.

W materiale ceramicznym występują zarówno ułamki pochodzące z naczyń górą, jak i całkowicie obracanych. Na ich podstawie można ustalić ramy chronologiczne funkcjonowania osady na IX – XI w.

OKRES PÓŹNOŚREDNIOWIECZNY

Na omawianym stanowisku zarejestrowano tylko trzy obiekty związane z osadnictwem późnośredniowiecznym. Wśród nich wydzielono dołki postłupowe (obiekt 18 i 28) oraz jamę o nieokreślonej funkcji (obiekt 29). Wystąpiły one w niewielkiej odległości od siebie w centrum badanego obszaru.

W trakcie badań pozyskano tylko 38 fragmentów naczyń późnośredniowiecznych, z tego trzy pochodzące z obiektów. Wszystkie pochodzą z tzw. naczyń stalowoszarých, wypalonych w atmosferze redukcyjnej, zaliczonych zarówno do ceramiki kuchennej, jak i stołowej. Na podstawie analizy rozwiązań stylistycznych partii brzegowych i technologii, można je ogólnie datować na XIV-XV w.

OKRES NOWOŻYTNY

Z okresem tym wiąże się sześć obiektów: jamy o nieustalonej funkcji (obiekty 19, 22, 23), rów w kształcie litery L

Ryc. 51. Zakęcie, stan. 5, gm. Otyń, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska (fot. P. Wolanin)

Fig. 51. Zakęcie, site 5, Otyń commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

(obiekt 31) oraz rów melioracyjny. Na szczególną uwagę spośród nich zasługuje obiekt 179 – drewniana samolówka, odkryta przy wschodnim profilu wykopu, na terenie będącym zapewne niegdyś zastoiskiem wodnym. Samolówkę o kształcie prostokąta zbudowano z trzech desek postawionych na sztorc i zaczopowanych kołkami, tworzących ścianki oraz ruchomych „drzwiczek” tworzących czwartą ściankę, otwierających się w jedną stronę do wewnątrz, aby ryby, które wpłynęły do środka, nie mogły opuścić pułapki. Wymiary jej wynoszą: długość – 0,8, szerokość – 0,5 m (Ryc. 48, 49).

W trakcie badań pozyskano łącznie 1383 fragmenty ceramiki nowożytniej, w tym 127 ułamków naczyń wczesnonowożytnych, datowanych na XVI–XVII w. Pozostały materiał należy datować na XVIII–XIX w.

■ ZAKĘCIE, STANOWISKO 1, AZP 64-16/37, GM. OTYŃ, WOJ. LUBUSKIE

Stanowisko położone jest na południowy zachód od zabudowań miejscowości Zakęcie, w centralnej części obniżenia Nowosolskiego. Przez ten obszar przepływa lewy dopływ Odry – rzeka Ślaska Ochła. Płyne ona w kierunku wschodnim, przeciwnie do vistuliańskich przepływów wód roztopowych w pradolinie głogowsko-baruckiej (Ryc. 50). Stanowisko usytuowane jest na niewielkiej krawędzi morfologicznej oddzielającej dno doliny od tarasu nadzalewowego. W jego północnej części podłoże czwartorzędowe budują holocenijskie piaski

rzeczne oraz pylaste namuły, południowa część sąsiaduje z tarasem nadzalewowym, którego wiek wiąże się z ostatnim zlodowaczeniem (Ciszek 2006, 15).

W trakcie prac przebadano obszar o łącznej powierzchni 42,54 ara, odsłonięto i wyeksplorowano 121 obiektów, w większości o nieustalonej funkcji i chronologii.

W trakcie badań zarejestrowano dwie fazy użytkowania stanowiska (Garwoliński 2006, 5-6). Faza późnośredniowieczna reprezentowana jest symbolicznie przez trzy obiekty i cztery ułamki naczyń glinianych. Na podstawie analizy materiału ceramicznego należy ją datować na schyłek późnego średniowiecza, ewentualnie na przełom średniowiecza i czasów nowożytnych. Nawiązują one do początków Zakęcia, które – jak się uważa – przypadają na 2. poł. XV w. Pierwsza wzmianka na temat tej wsi pojawia się w 1516 r. kiedy wymieniono ją w spisie dóbr Otynia, które zostały zakupione przez braci Hansa i Nikela von Rechenberg.

Faza nowożytna reprezentowana jest także przez trzy obiekty oraz 145 fragmentów naczyń glinianych. Wszystkie obiekty nowożytne są nieregularne w rzucie poziomym i nieckowate w przekroju. Ich funkcje nie zostały ustalone. Pozyskany materiał ceramiczny jest mocno rozdrobniony na podstawie jego analizy technologiczno-formalnej okres użytkowania stanowiska można zamknąć w ramach chronologicznych przypadających na XVII–XIX w.

Ryc. 52. Nowa Sól, stan. 36, gm. *loco*, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska. (fot. P. Wolanin)

Fig. 52. Nowa Sól, site 36, *loco* commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

Ryc. 53. Nowa Sól, stan. 36, gm. *loco*, woj. lubuskie. Rzut poziomy obiektu 99 (fot. P. Staniucha)

Fig. 53. Nowa Sól, site 36, *loco* commune, lubuskie voivodeship. Horizontal view of object 99 (photo by P. Staniucha)

Ryc. 54. Nowa Sól, stan. 36, gm. *loco*, woj. lubuskie. Przekrój obiektu 99 (fot. P. Staniucha)

Fig. 54. Nowa Sól, site 36, *loco* commune, lubuskie voivodeship. Cross-section of object 99 (photo by P. Staniucha)

▪ ZAKĘCIE, STANOWISKO 5, AZP 64-16/54, GM. OTYŃ, WOJ. LUBUSKIE

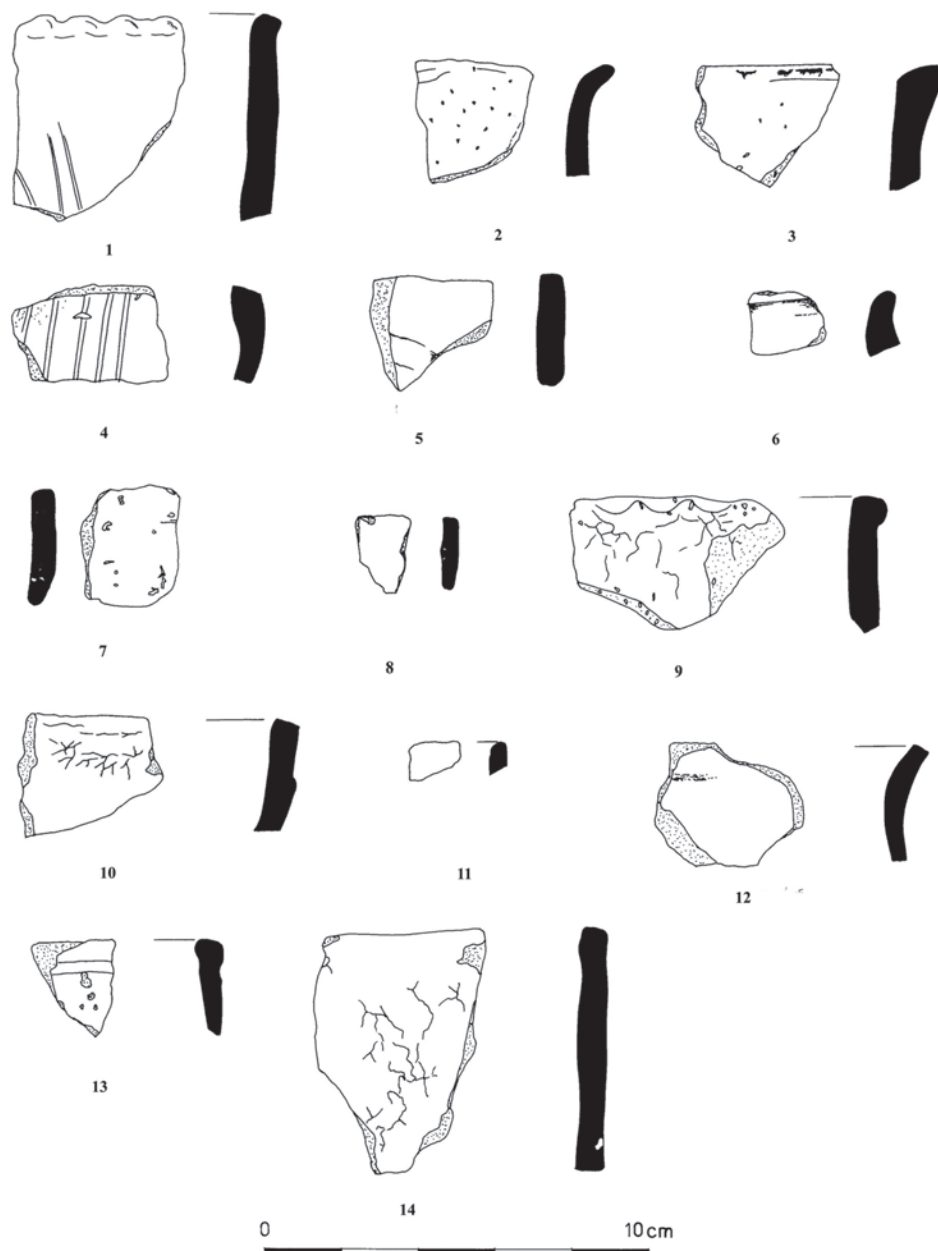
Stanowisko położone jest na południe od miejscowości Zakęcie, nad Czarną Strużką (Ryc. 51). Położone jest na terasie nadzalewowej, której wiek wiązany jest z ostatnim zlodowaczeniem. Osady występujące w podłożu nie różnią się od innych osadów tego wieku, wyścielających dno Obniżenia Nowosolskiego. Są to horyzontalnie warstwowane piaski z niewielką domieszką żwirów, wśród których rozpoznać można materiał skandynawski (Ciszek 2006, 15-16).

Łącznie przebadano obszar 82,21 ara. Nie stwierdzono występowania warstwy kulturowej. Zarejestrowano 114 obiektów, koncentrujących się w południowej części stanowiska, tylko z 12 pozyskano materiał ruchomy, co

pozwoiliło na wstępne wydzielenie trzech faz użytkowania stanowiska (Łesiuk 2006b, 5).

Najstarsza wydzielona faza ogólnie związana jest z epoką kamienia. Reprezentuje ją obiekt o nieokreślonej funkcji, z którego pozyskano jeden odłupek korowy. Jego chronologia jest niemożliwa do ustalenia. Niewykluczone, że można powiązać go z okresem mezolitu, jednak najogólniej jego chronologię można określić na epokę kamienia. Analizę zabytku zawdzięczamy dr. M. Masojciewi z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Faza związana z osadnictwem ludności kultury łużyckiej reprezentowana jest przez siedem obiektów o nieokreślonej funkcji, zlokalizowanych w zachodniej partii badanego terenu. Pozyskano także 39 fragmentów

Ryc. 55. Nowa Sól, stan. 36, gm. *loco*, woj. lubuskie. Ceramika ludności kultury łużyckiej – wybór (rys. P. Staniucha)

Fig. 55. Nowa Sól, site 36, *loco commune*, lubuskie voivodeship. Ceramics of Lusatian culture – selection (drawing by P. Staniucha)

Ryc. 56. Nowa Sól, stan. 36, gm. *loco*, woj. lubuskie. Przekrój wschodni wału (fot. P. Staniucha)

Fig. 56. Nowa Sól, site 36, *loco commune*, lubuskie voivodeship. Eastern cross-section of the embankment (photo by P. Staniucha)

Ryc. 57. Rudno, stan. 4, gm. Nowa Sól, woj. lubuskie. Zdjęcie lotnicze stanowiska (fot. P. Wolanin)

Fig. 57. Rudno, site 4, Nowa Sól commune, lubuskie voivodeship. Aerial photograph of the site (photo by P. Wolanin)

glinianych naczyń, z tego 21 pochodzących z obiektów. W większości przypadków pochodzą z partii środkowych naczyń. Zły stan ich zachowania także nie ułatwia określenia form naczyń, z których pochodzą. Na podstawie analizy technologicznej oraz analizy ornamentyki części z nich, należy je datować na V okres epoki brązu – wczesną epokę żelaza, fazę Ha C.

Faza nowożytna reprezentowana jest tylko przez dwa obiekty (7 i 111) o nieokreślonej funkcji, zlokalizowane w dwóch przeciwległych krańcach wykopu. W trakcie badań wydobyto niewielki, liczący 41 fragmentów, zbiór ceramiki datowany ogólnie na XVIII-XIX w.

■ **NOWA SÓL, STANOWISKO 36, AZP 65-16/56, GM. LOCO, WOJ. LUBUSKIE**

Stanowisko 36 w Nowej Soli położone jest w zachodniej części miasta, tuż przy terenach zabudowanych. Obszar badań od strefy zurbanizowanej oddzielony był niewielkim lasem. Zasadnicza, północna część położona była w obrębie nieużytków, pól i łąk (Ryc. 52).

Na przebadanym obszarze, którego powierzchnia wynosiła 205,4 ara, odkryto i wyeksplorowano 250 obiektów. Na podstawie pozyskanego materiału ruchomego wydzielono dwie fazy użytkowania stanowiska (Staniucha 2006, 4).

OSADNICTWO LUDNOŚCI KULTURY ŁUŻYCKIEJ

Reprezentowane jest ono przez 57 obiektów. Koncentrują się one w centralnej części wykopu, na kulminacji, północnym i zachodnim stoku niewielkiego wyniesienia. Zarejestrowano także warstwę kulturową, która wystąpiła w centralnej i zachodniej części wykopu. Miąższość jej dochodziła do 0,4 m.

Wśród obiektów przeważają różnej wielkości jamy, najczęściej o owalnym kształcie i nieckowatym profilu. Zarejestrowano tylko kilka dołków postępujących, występujących pojedynczo. Do ciekawszych obiektów należy zaliczyć palenisko (obiekt 99). Charakteryzowało się ono prostokątnym w rzucie poziomym i nieckowatym w przekroju zarysem. Na treść jego wypełniska składała się brunatna spiaszczona próchnica oraz warstwa spalenizny, w której zarejestrowano warstwę kamieni. Wymiary obiektu wynosiły: długość – 1,2 m, szerokość – 0,8 m, miąższość – 0,4 m (Ryc. 53, 54).

W trakcie badań pozyskano ponad 1500 fragmentów naczyń glinianych kultury łużyckiej. Materiał ten był mocno rozdrobniony i zniszczony, tylko na podstawie analizy niewielkiej liczby fragmentów udało się określić rodzaj naczynia, z jakiego pochodzą. Wyróżniono garnki, misy, wazy, amfory i dzbany (Ryc. 55).

Część fragmentów była zdobiona, zarejestrowano ornament stempelkowy, listwy plastyczne i linie ryte.

Ryc. 58. Rudno, stan. 4, gm. Nowa Sól, woj. lubuskie. Wybór ceramiki z obszaru zagrody (rys. B. M. Ciesielscy)

Fig. 58. Rudno, site 4, Nowa Sól commune, lubuskie voivodeship. Selection of ceramics from the farmstead area (drawing by B. M. Ciesielscy)

Najszerzej reprezentowany był jednak ornament guzowy. Wystąpiły tu zarówno guzy wypychane od wewnątrz, jak i częściej spotykany ornament podwójnych linii dookólnych. Według M. Kwapińskiego tego typu ornament jest wystarczającą przesłanką do tego, aby móc mówić o występowaniu ornamentu lub szerzej stylu guzowego (1985, 15-16).

Na podstawie analizy technologiczno-formalnej, a także występowania charakterystycznego ornamentu guzowego, można datować funkcjonowanie osady na III okres epoki brązu.

OKRES NOWOŻYTNY

Z okresem tym wiążemy tylko trzy obiekty archeologiczne oraz 114 fragmentów naczyń. Obiekty wystąpiły w południowej części wykopu; były to jamy o nieokreślonej funkcji. Na podstawie ich zawartości kulturowej można je datować na XVII-XIX w. (obiekt 117) i przełom XIX i XX w. (obiekty 181, 201).

W południowej partii stanowiska natrafiono na wały ziemne o wysokości dochodzącej do 2,5 m i szerokości u podstawy wynoszącej 8-10 m. W pasie inwestycji znajdowała się tylko część południowo-zachodnia założenia.

Całość miała kształt zbliżony do owalu zorientowanego dłuższym bokiem wzdłuż osi północny-wschód – południowy-zachód. Jego wymiary wynosiły: długość ok. 100 m, szerokość – 30 m (Ryc. 56).

W trakcie eksploracji nie natrafiono na materiał, który by mógł powiązać to założenie terenowe z jakimkolwiek okresem historycznym. Można domniemywać, że są to relikty założenia obronnego, pochodzącego z okresu wojny trzydziestoletniej. Wiadomo bowiem, że w 1639 r. w Nowej Soli i Koźuchowie stacjonowały wojska szwedzkie, a w 1662 r., w okolicach Nowej Soli, pojawili się lisowczycy. Kolejny epizod wojny trzydziestoletniej mogący mieć wpływ na powstanie tego założenia to rok 1642 i zdobycie Nowej Soli przez Szwedów. Podobne obiekty wojskowe w okolicy nie należą do rzadkości (Lewczuk 2003).

▪ **RUDNO, STANOWISKO 4, AZP 65-16/60, GM. NOWA SÓL, WOJ. LUBUSKIE**

Stanowisko położone jest na terenie terasy nadzalewowej rzeki Czarna Struga (dopływu Odry) utworzonej na osadach piasków i żwirów (Ciszek 2006, 16), na południowy wschód od Nowej Soli, po obu stronach drogi z Nowej Soli do Koźuchowa (Ryc. 57).

W trakcie prac wykopaliskowych przebadano obszar wynoszący 300,96 ara, odkryto 855 obiektów i wyróżniono cztery fazy użytkowania stanowiska (Ciesielski 2006, 3).

ŚLADY OSADNICTWA PRADZIEJOWEGO

Reprezentowane są przez jeden obiekt o nieokreślonej funkcji. W trakcie jego eksploracji pozyskano mocno wyeksploatowany rdzeń krzemienisty. Jest to przykład wiórowego rdzenia mikrolitycznego, jednopiętowego, z płaską piętą, przygotowaną pojedynczym uderzeniem. Jak uważa A. Krzyszowski z Muzeum Archeologicznego

w Poznaniu, który przeprowadził analizę zabytku, tego typu rdzenie krzemienne spotyka się w okresie od mezolitu po wczesną epokę brązu.

ŚLADY OSADNICTWA LUDNOŚCI KULTURY AMFOR KULISTYCH

Do osadnictwa ludności kultury amfor kulistych zaliczono pojedynczy obiekt (508) o nieokreślonej funkcji. Wystąpił on w południowej partii stanowiska. W rzucie poziomym miał kulisty, a w przekroju trójkątny kształt. Z jego eksploracji pozyskano 21 mocno zniszczonych fragmentów ceramiki.

ŚLADY OSADNICTWA PÓŹNOŚREDNIOWIECZNEGO

Z okresem późnośredniowiecznym powiązано dwa obiekty: dołek posłupowy oraz obiekt o nieokreślonej funkcji (172 i 520). Wystąpiły one w dwóch przeciwnych krańcach stanowiska. Pozyskano także sześć fragmentów naczyń późnośredniowiecznych oraz podkową żelazną typu IV/1, datowaną na 2. poł. XIII i XIV w. (Każmierczyk 1978, 68-74, ryc. 19).

OSADNICTWO NOWOŻYTNE

Relikty osadnictwa nowożytnego koncentrowały się w centralnej partii badanego terenu. Odsłonięto 38 obiektów z materiałem nowożytnym, w większości o nieokreślonej funkcji. Do nielicznych wyjątków należy skupisko trzech obiektów interpretowanych jako pozostałości zagrody chłopskiej. Układ obiektów wskazuje, że zagroda ta składała się z trzech budynków mieszkalno-gospodarczych i gospodarczych, zamykających z trzech stron podwórze zagrody.

Z terenu stanowiska pozyskano 7679 fragmentów ceramiki, głównie XVIII-XIX wiecznej (Ryc. 58), ułamki kafli piecowych, fajek ceramicznych oraz liczne zabytki żelazne.

Bibliografia

- Andrzejewski T. 2004. *Miejscowości powiatu nowosolskiego. Rys historyczny*. Nowa Sól.
- Ciesielski M. 2006. *Ratownicze badania wykopaliskowe na stanowisku Rudno 4, AZP 65-16/60, gm. Nowa Sól, woj. lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra.
- Ciesielski M. 2008. Przyczynek do badań nad wczesnośredniowiecznymi tak zwanymi owalnymi obiektami mieszkalnymi. W: B. Gruszka (red), *Ad Oderam Sluvium. Księga dedykowana pamięci Edwarda Dąbrowskiego*. Zielona Góra, 285-292.
- Ciszek D. 2006. *Sytuacja geologiczno-geomorfologiczna stanowisk archeologicznych zlokalizowanych wzdłuż obwodnicy Nowej Soli* (maszynopis). Wrocław.
- Chudziak W. 1994. Z badań nad budownictwem drewnianym Nizu Polskiego ze starszych faz wczesnego średniowiecza (VI-IX wiek). *Studia Lednickie* 3, 11-19.
- Dulinicz M. 2001. *Kształtowanie się Słowiańszczyzny Północno-Zachodniej*. Warszawa.

- Dzieduszycki W. 1982. *Wczesnomiejska ceramika kruszwicka w okresie od 2 połowy X w. po połowę XIV w.* Wrocław-Warszawa-Kraków.
- Fuchs P.R., Kohtz H. 2000. *Miniaturgefäße heller glasierter Irdenware und figürlich verzierte Rasselndes hohen Mittelalters aus dem Berliner Raum.* W: *Misellanea Archaeologica. Festgabe für Adrian von Müller zum 70. Geburtstag. Beiträge zur Denkmalpflege in Berlin Sonderband.* Berlin, 92-101.
- Gardawski A. 1979. Kultura łużycka na Górnym Śląsku i Małopolsce Zachodniej. W: J. Dąbrowski, Z. Rajewski (red.), *Pradzieje ziem polskich t. 4, Od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego.* Warszawa-Kraków-Gdańsk, 56-60.
- Garwoliński K. 2006. *Ratownicze badania archeologiczne w Zakęciu na stanowisku nr 1 (AZP 64-16/37), gmina Otyń, województwo lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra.
- Gedl M. 1989. Grupy lokalne w obrębie kultury łużyckiej. Grupa sasko-łużycka; Grupy lokalne w obrębie kultury łużyckiej. Grupa brandenbursko-lubuska. W: J. Kmieciniński (red.), *Pradzieje ziem polskich, t. 2, cz. 2.* Warszawa – Łódź, 620-627.
- Jaszewska A., Wawrzyniak P. 2006. *Osada ludności kultury przeworskiej z okresu lateńskiego. W: Wyniki badań na osadzie wielokulturowej w Niedoradzu, gm. Otyń, woj. lubuskie, stanowisko nr 14* (maszynopis). Zielona Góra, 18-50.
- Jurek T. 1998. *Obce rycerstwo na Śląsku.* Poznań.
- Kałatga S. 2006. *Osadnictwo późnośredniowieczne. W: Ratownicze badania archeologiczne na stanowisku nr 6 (AZP 63-15/28) w Niedoradzu, gmina Otyń, województwo lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra, 74 –150.
- Kałatga S., Leciejewska A. 2005. Średniowieczne naczynia miniaturkowe z badań w Niedoradzu, stan. 14, gm. Otyń, woj. lubuskie, *Archeologia Środkowego Nadodrza*, 4, s. 227-232.
- Kaźmierczyk J. 1978. *Podkowy na Śląsku w X-XIV wieku. Studia z dziejów kultury materialnej.* Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.
- Kobyliński Z. 1988. *Struktury osadnicze na ziemiach polskich u schyłku starożytności w początkach wczesnego średniowiecza.* Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź.
- Kirschke B., Narożna-Szamałek U. 2006. *Osada kultury łużyckiej. W: Ratownicze badania archeologiczne na stanowisku nr 6 (AZP 63-15/28) w Niedoradzu, gmina Otyń, województwo lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra, 9-20.
- Kirschke B., Narożna-Szamałek U. 2006a. *Osada wielokulturowa w Niedoradzu, stan. 4 (AZP 63-15/26), gm. Otyń, woj. lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra.
- Kondracki J. 2002. *Geografia regionalna Polski.* Warszawa.
- Krapiec M. 2006. *Wyniki analizy dendrochronologicznej i dendrologicznej prób drewna ze stanowiska Niedoradz 14, woj. lubuskie* (maszynopis). Kraków.
- Kwapiński M. 1985. *Analiza taksonomiczna kultur starszej połowy epoki brązu w dorzeczu środkowej Odry.* Gdańsk.
- Leciejewska A. 2006. *Okres wczesnośredniowieczny. Materiały. W: Wyniki badań na osadzie wielokulturowej w Niedoradzu, gm. Otyń, woj. lubuskie, stanowisko nr 14* (maszynopis). Zielona Góra, 50-97.
- Lewczuk J. 2003. *Nowożytnie polowe fortyfikacje wojskowe z XVII – początków XIX wieku na Środkowym Nadodrzu. Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 45, 235-248.
- Łesiuk M. 2006. *Wielokulturowa osada na stanowisku Ługowo 6, AZP (63-15/61), gm. Zielona Góra, woj. lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra.
- Łesiuk M. 2006a. *Osadnictwo nowożytnie. W: Ratownicze badania archeologiczne na stanowisku nr 6 (AZP 63-15/28) w Niedoradzu, gmina Otyń, województwo lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra, 151-175.
- Łesiuk M. 2006b. *Relikty osadnictwa pradziejowego i nowożytnego na stanowisku Zakęcie AZP 64-16/54, gm. Otyń, woj. lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra.
- Orlicka-Jasnoch J. 2005. *Osada ludności kultury łużyckiej z III okresu epoki brązu w Ciepeliowie, Otyń. Archeologia Środkowego Nadodrza*, 4, 59-106.
- Pawlak E., Pawlak P. 2006. *Analiza reliktyw osadnictwa wczesnośredniowiecznego ze stan. 6 w Niedoradzu. W: Ratownicze badania archeologiczne na stanowisku nr 6 (AZP 63-15/28) w Niedoradzu, gmina Otyń, województwo lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra, 21-73.
- Podwińska Z. 1978. *Zabudowa. W: W. Hensel, J. Pazdur (red.), Historia kultury materialnej Polski w zarysie, 1 (od VII do XII wieku, red. Maria Dembińska, Zofia Podwińska).* Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.
- Masoje M. 2006. *Stanowisko Niedoradz 14, obiekt nr 21 – krzemienica schyłkowopaleolityczna. Materiały. W: Wyniki badań na osadzie wielokulturowej w Niedoradzu, Otyń, woj. lubuskie, stanowisko nr 14* (maszynopis). Zielona Góra, 14-18.
- Mikuła R. K. 2006. *Archeologiczne badania ratownicze na stanowisku Niedoradz 2 AZP 63-15/24, gm. Otyń, woj. lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra.
- Staniucha P. 2006. *Ratownicze badania archeologiczne na stanowisku nr 36 (AZP 65-16/69) Nowej Soli, województwo lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra.
- Uciechowska-Gawron A. 2006. *Wielokulturowa osada na stanowisku Niedoradz 6, AZP 63-15/35, gm. Otyń, woj. lubuskie* (maszynopis). Zielona Góra.

Summary

Sławomir Kałagate, Alina Jaszewska

Preliminary results of excavation research on the route of the planned Nowa Sól ring-road within the national road no. 3

From July until the end of December 2005 rescue excavation research was carried out at 10 archaeological sites on the route of the planned construction of the Nowa Sól ring-road along the national road no. 3. Research works were carried out by Lubuskie Konsorcjum Archeologiczne (Lubuskie Archaeological Consortium) upon the order of the General Directorate for National Roads and Motorways in Warsaw.

The area through which the investment runs is situated in the eastern part of the Nowa Sól Depression, just next to

the border with the Głogów Proglacial Stream Valley. Both of these mesoregions form a part of the macroregion called the Milicz-Głogów Depression, which bears the characteristics of a proglacial stream valley (Kondracki 2002, 163-165).

Altogether, an area of 1,524.09 ares was examined and 4,337 objects were discovered and examined. As a result of research work, relics of settlements from the late Paleolithic period until modern times were registered at those sites.

The sites agglomerated near Niedoradz deserve special attention. Rich traces of settlements of Lusatian culture, Przeworsk culture and early and late Middle Ages period populations were registered there.

■